Ἔτος Θ' — Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Μαΐου 1892 — ΑΡΙΘ. 22

ΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΟΔΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 59
Ἕκαστον φύλλον τιμᾶται λεπτῶν 20

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ

ΕΒΔΟΜΑΣ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ
ΕΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ
Ἐσωτερικοῦ δρ. 10.—Ἐξωτερικοῦ φρ.χ. 12.—Ρωσίας ρβλ. 3

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ
ΚΑΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἡ προϊστορικὴ οἰκογένεια. Μελέτη Ἰουλίου Σιμῶν, ὑπὸ Στ. Χωνοῦ.
Ὁ Μόζαρτ. Βίος καὶ ἔργα, ὑπὸ Ἀθηνᾶς Ν. Σερεμέτη. (Συνέχεια)
Ὁ Μεμφίμοιρος Ἰαπωνικὸς Μῦθος ὑπὸ Σ.Χ.
Αἱ πρωτεύουσαι τοῦ κόσμου: Πεκῖνον ὑπὸ Maurice Paléologne Μετάφρασις Ι. Α. Ζυγομαλᾶ. (Τέλος)
Τὸ Φάντασμα τῆς Ἀνατολῆς μυθιστορία Πέτρου Λοτῆ (Συνέχεια).
Βυζαντινογερμανικαὶ σχέσεις ἐπὶ Ὀθόνων. Βιβλιοκρισία ὑπὸ Γ. Ν Χατζιδάκη.
Ψηφιδωτόν.
Εἰδήσεις, ἐγχώρια, ἐξωτερικά, φιλολογια, ἀρχαιολογία
Ἐφημερίδες. Ἀνέκδοτα, περίεργα, ποικίλα
Ἰδιαίτερα Γράμματα.
Νέα βιβλία.

Η ΠΡΟΙΣΤΟΡΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ*

Ὅσῳ ἀπωτέρω καὶ ἂν ἀνατρέχωμεν ἐπισκοποῦντες τὸ παρελθὸν τῆς Ἰνδο-εὐρωπαϊκῆς φυλῆς, ἧς κλάδοι εἰσὶν οἱ ἑλληνικοὶ καὶ ἰταλικοὶ λαοί, δὲν δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν ἐποχήν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐπίστευεν εἰς ἄλλην ζωὴν μετὰ τὴν παροῦσαν, καὶ εἰς ἄλλον κόσμον, ἐκτὸς τούτου, ἐν ᾧ βιοῦμεν. Ὄχι ὅτι αἱ μεμακρυσμέναι αὗται γενεαὶ συνέλαβον τὴν ἰδέαν τῆς δημιουργίας, οὐδὲ τὴν τοῦ ἑνὸς Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς διεστώσης τοῦ σώματος. Δὲν εἶχον τὰς λεπτολόγους ταύτας ἰδέας. Καταθέτων ἐν τῷ τάφῳ τὸ σῶμα τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς ἐπίστευεν ἀδιστάκτως, ὅτι οἱ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς δεσμοὶ μετεβλήθησαν, ἀλλὰ δὲν ἐξηλείφθησαν. Ὁ νεκρὸς εἶχεν ὑλικὰς ἀνάγκας· τούτου δ' ἕνεκα τῷ προσέφερετο τροφὴ καὶ ἔστιν ὅτε ἐθάπτοντο μετ' αὐτοῦ αἰχμάλωτοι καὶ κατοικίδια ζῶα. Ἠδύνατο νὰ προστατεύσῃ καὶ νὰ βλάψῃ τοὺς ἐπιζῶντας αὐτοῦ. Καθίστατο ὁ Θεὸς ἐκείνων, ὧν ὑπῆρξεν ἀρχηγός. Ἡ οἰκογένεια ἦτο ἀΐδιος· ὁ πατὴρ ζῶν μὲν ἐξεπροσώπει τοὺς προγόνους, μετὰ δὲ τὸν θάνατον ἡνοῦτο μετ' αὐτῶν, ὅπως ἀσκήσῃ ἣν καὶ ἐκεῖνοι ἐπίδρασιν. Οὕτω δὲ ἑκάστη οἰκογένεια εἶχε τοὺς ἑαυτῆς θεούς, οἵτινες ἦσαν οἱ πρόγονοι αὐτῆς, τὴν ἑαυτῆς θρησκείαν, ἧς ἦτο μόνη θεραπαινίς, τὰς θρησκευτικὰς αὐτῆς τελετάς, μυστικῶς διατηρουμένας, καὶ τὸν ἑαυτῆς ἀρχηγὸν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πατρός, ἢ, ἐλλείψει αὐτοῦ, τοῦ πρεσβυτέρου. Αἱ κατ' ἰδίαν αὗται θρησκεῖαι, προϊόντος τοῦ χρόνου μεταβληθεῖσαι, ἔσχον πρὸς ἀλλήλας ἀναλογίας, χωρὶς οὐδένα νὰ ἔχωσι δεσμόν. Ἡ ἑστία ἐξεπροσώπησε τὴν χορείαν τῶν προγόνων· τὸ δὲ ἱερὸν πῦρ διατηρούμενον ἐπὶ τῆς ἑστίας, κατέστη δι' ἕκαστον ἡ παροῦσα θεότης. Αἱ θρησκεῖαι αὗται ἀντέκειντο πρὸς ὅ,τι ἡμεῖς σήμερον ἐννοοῦμεν· διότι ἡ θρησκεία προσεγγίζει τοὺς ἀνθρώπους, ἐνῷ αἱ θρησκεῖαι ἐκεῖναι ἀπεχωριζον αὐτούς.

Δὲν εἶναι ὅμως ἀκριβὲς τὸ λεγόμενον, ὅτι αὗται ἀπεχωριζον καὶ ἀπεμόνουν τοὺς ἀνθρωπους. Ἀπεμόνουν τὰς οἰκογενείας, ἀλλ' ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῶν βίῳ ἀπετέλουν δεσμὸν στενὸν καὶ ἱερόν. Τὸ ἀπομακρύνεσθαι τῆς ἑστίας ἢ ἀπολειπειν αὐτην, ἦτο ταυτὸν πρὸς τὸ ἀποβαλλειν πᾶσαν ἐπικοινωνίαν προς τοὺς Θεοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους.

Πᾶσαι αἱ θεσμοθεσιαι προέκυψαν ἐκ τῶν δοξασιῶν τούτων. Δὲν δυναμεθα νὰ νοήσωμεν τὰς ἀρχαιας θεσμοθεσίας, ἀποχωριζοντες ταύτας τῶν δοξασιῶν, αἵτινες ὑπῆρξαν ἀπόρροια ἐκείνων.

Ὁ πατὴρ ἦτο ποντιφηξ καὶ ἑπομένως ὁ ζῶν νόμος. Θυων εἰς τοὺς Θεοὺς πρὸς ἐξιλασμὸν αὐτων, προσηνεγκε τροφεῖα ἐπὶ τῶν ταφων αὐτῶν· ὁ δὲ πρόγονος ἀπεδέχετο εὐμενῶς παρὰ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ τὰ ἐπιτάφια δεῖπνα, ἀνταποδιδων τούτοις τὴν αναγκαιαν δυναμιν, προς τὴν διηνεκῆ τοῦ βίου παλιν. Τὸ πῦρ ἐκπροσωποῦν τοὺς προπάτορας καὶ ἅπαξ μόνον τοῦ ἔτους σβεννυμενον, ὅπως ἐκ νεου καὶ παραυτα ἀναφθῇ, διετηρεῖτο ὑπὸ τῆς οἰκογενείας καὶ οὐδαμῶς οὐδεποτε ἐδανειζετο εἰς τὴν γειτνιαζουσαν ἑστιαν. Κατὰ δε την στιγμὴν τῆς ἐνιαυσιου ἀνανεωσεως, ὁ ἥλιος παρεῖχε τον σπινθῆρα.

Ἀλλὰ διατὶ ὁ πατὴρ ἀπέκλεισε τούτου τὴν γυναῖκα; Ἡ γυνὴ μετειχε τῆς κατ' ἰδιαν λατρείας, ὡς θυγατηρ ἐκ πατρὸς ἢ ἐξ ἀδελφοῦ. ὡς ὕπανδρος ἐκ συζυγου. Ἀλλ' ἠυχετο στιγμὴ (ὁ γαμος) καθ' ἣν ὤφειλε νὰ καταλιπῃ τὴν πατρῴαν θρησκειαν· οὐδέποτε ἄρα ἠδύνατο νὰ ἐκπροσωπησῃ αὐτην.

Καὶ ὅτε δὲ οἱ κατ' ἰδιαν θρησκεῖαι παρεχωρησαν παρ' αὐταῖς θεσιν εἰς τὰς δημοσίους θρησκειας, παλιν ἡ κατ' ἰδιαν καὶ ὄχι ἡ δημοσια θρησκεια εἶναι ἡ καθιερωσασα τον γαμον. Διηρχοντο τον ναον, ἄλλα χαριν τῆς πομπῆς· ἡ οὐσιωδης καὶ συστατικὴ τοῦ γαμου τελετὴ ἐγενετο ἐνωπιον τῆς ἑστιας. Ὁ αρχαιος γαμος διελαμβανε τρια τινα: τὴν παραδοσιν, τὴν ακολουθιαν ἢ πομπὴν καὶ τὴν κοινωνιαν. Ἡ πομπὴ οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ παναγυρις παρελασι, ἀπο τῆς πρωτης μεχρι της ἐλευταιας πραξεως. Ἐναρξιν ἐποιοῦντο ἀπὸ τῆς παραδοσεως. Ἡ θυγατηρ μεχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης εἶχε τιμὴν τοὺς νεοὺς τοῦ πατρὸς αὐτῆς· ἦτο ἡνωμένη πρὸς αὐτοὺς διὰ φοβερῶν δεσμῶν. Ἔδει νὰ ἐξέλθῃ τῆς θρησκείας ταύτης πρὶν ἢ εἰσέλθῃ εἰς ἄλλην, ὁ δὲ πατὴρ νὰ ἐξαγγείλῃ τὴν ἀπόκλεισιν ταύτην διὰ καθιερωμένου τύπου. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἰσχὺς τῆς θρησκευτικῆς πίστεως, ὥστε ἡ θυγάτηρ διακόπτουσα πᾶσαν πρὸς τὴν πατρῴαν θρησκείαν σχέσιν διέκοπτεν ὡσαύτως καὶ πᾶσαν τοιαύτην πρὸς τὴν οἰκογένειαν· οὐδεμίαν πλέον ὤφειλεν ὑπακοὴν πρὸς τοὺς προγόνους, οὔτε φιλίαν πρὸς τοὺς συγγενεῖς αὐτῆς. Δὲν ἠδύνατο πλέον νὲ κληρονομήσῃ, οὔτε να κομίσῃ φέρνον εἰς τὸν ἄνδρα. Ὁ σύζυγος τότε παραλαμβάνων αὐτὴν ἐν μέσῳ τῆς πανηγύρεως τὴν ὡδήγει διερχόμενος τοῦ ναοῦ εἰς τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, ὅπου αὕτη ὤφειλε νὰ ὑπερπηδήσῃ τὴν φλιὰν κρατουμένη εἰς τοὺς βραχίονας τοῦ συζύγου. Ὁ δὲ σύζυγος τότε ἐπαρουσίαζεν αὐτὴν εἰς τὴν ἑστίαν, εἰς ἣν ἀπὸ τοῦδε ὤφειλε νὰ ἀνήκῃ. Οὕτω εἰσήρχετο εἰς νέαν θρησκείαν, εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ συζύγου αὐτῆς. Ἔμπροσθεν δὲ τῆς ἑστίας διενέμετο μετ' αὐτοῦ πλακοῦντα. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης θεοὶ αὐτῆς ἦσαν οἱ θεοὶ τοῦ συζύγου.

Οὕτω ἡ θυγατηρ κατέλειπε τὴν θρησκείαν τῶν προγόνων· ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ὤφειλε νὰ ἐμμένῃ πιστὸς ἐν αὐτῇ· τοῦτο ἦτο τὸ πρῶτον αὐτοῦ καθῆκον. Ἡ διακοπὴ τῆς οικογενείας, συνεπαγομένη τὴν παῦσιν τῶν ἐπιταφίων δείπνων, ἐθεωρήτω βεβήλωσις πρὸς τοὺς προγόνους καὶ ἔγκλημα διαπραττόμενον κατ' αὐτοῦ, κατὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ συμφέροντος παρ' ἐκείνου, ὅστις δὲν ἐνυμφεύετο. Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ τῆς πεποιθήσεως ταύτης ἰσχὺς, ὥστε, ἂν γάμος τις ἦτο στεῖρος ἐκ τοῦ συζύγου, τότε ἀδελφὸς ἢ ἄλλος τις τῶν συγγενῶν ὤφειλε νὰ ἀντικαταστήσῃ αὐτὸν, ὅπως ἡ οἰκογένεια ἐξακολουθῇ ὑφισταμένη. Τότε ἡ γυνὴ παρεδιδετο εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον, τὸ δὲ ἐξ αὐτοῦ γεννώμενον τέκνον ἐθεωρεῖτο ὡς υἱὸς τοῦ συζύγου καὶ ἠδύνατο νὰ συνεχίσῃ τὴν λατρείαν αὐτοῦ. Καὶ ὅτε βραδυτερον οἱ ἄνθρωποι ᾐσθάνθησαν τὴν ἀνάγκην τῶν νόμων, ἐν τῇ συντάξει αὐτῶν δὲν παρελείφθη ἴδιος νόμος κολάζων τὴν ἀγαμίαν.

Ἡ γέννησις θυγατρὸς μὴ ἀσφαλιζούσης τὴν διαιώνισιν τῶν ἐπιταφίων δείπνων ἐθεωρεῖτο ὡς μὴ ἐκπληρῶσα τὸν προορισμὸν τοῦ γαμου· τούτου δ' ἕνεκα πάντοτε ἄρρεν προσεδοκατο. Ἀπὸ δὲ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ὁ πατὴρ ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ ποντίφηκος καὶ τοῦ κριτοῦ ἐδήλου ἂν, ναὶ ἢ οὔ, ἠδυνατο νὰ εἶναι εἰς τῶν κρίκων τῆς ἀλύσεως, μετα τινας δὲ ἡμέρας ἐνώπιον πάντων τῶν συγγενῶν εἰσῆγεν αὐτὸν εἰς τοὺς πατρῴους θεους. Μετὰ τὴν μύησιν ταύτην ἐθεωρεῖτο ἀληθῶς μέλος τῆς οἰκογενείας, ἐπειδὴ ἀληθῶς ἀνῆκεν εἰς τὴν θρησκείαν αὐτῆς.

Καὶ ἕτερος τρόπος ἀποφυγῆς τῶν ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων τῆς στειρώσεως ὑπῆρ-

* Ἀπόσπασμα μελέτης περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Fustel de Coulanges ἀναγνωσθείσης ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων ὑπὸ τοῦ ἰσοβίου αὐτῆς γραμματέως κ. Ἰουλίου Σιμῶν.

χεν, ὁ τῆς υἱοθεσίας. Υἱοθετεῖν υἱὸν ἦτο ταυτὸν πρὸς τὸ ἐπιμελεῖσθαι τῆς διαιωνίσεως τῆς πατρῴας θρησκείας, τῆς σωτηρίας τῆς ἑστίας, τῆς παρατάσεως τῶν ἐπιταφίων προσφορῶν καὶ τῆς ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν προγόνων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος δὲν ἠδύνατο νὰ θύει εἰς δύο ἑστίας, ὁ υἱοθετούμενος ἀπέβαλλε πάντα συγγενείας δεσμὸν πρὸς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ οἰκογένειαν.

Ἡ δὲ υἱοθεσία ἐκ τῆς ἀπόψεως τῆς θρησκείας καὶ τοῦ δικαίου εἶχε τὰ αὐτὰ ἅπερ καὶ ὁ γάμος θυγατρὸς ἀποτελέσματα. Μετὰ θάνατον τοῦ υἱοθετηθέντος ὁ φύσει αὐτοῦ πατὴρ ἐστερεῖτο τοῦ δικαιώματος τῆς ἐπιμελείας τῶν τῆς ταφῆς καὶ τῆς συνοδείας τῆς ἐκφορᾶς.

Δὲν ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ ἐποχή, καθ' ἣν ἡ γῆ ἦτο κοινή, ἤτοι ἐπεκράτει κοινοκτημοσύνη. Τὸ δικαίωμα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας εἶνε σύγχρονον πρὸς τὴν λατρείαν τῶν προγόνων. Ἡ ἰδέα τῆς ἰδιοκτησίας παρὰ τοῖς διαφόροις λαοῖς ἔσχε πάντη διαφόρους ἀρχάς. Οἱ τάρταροι, ὄντες κύριοι τῶν ποιμνίων αὐτῶν, δὲν συμπεριελάμβανον καὶ τὴν δεσποτείαν τοῦ ἐδάφους.

Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐλέχθη περὶ τῶν ἀρχαίων Γερμανῶν ὅτι ἦσαν κύριοι τῶν σπαρτῶν ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς γῆς. Ἐὰν τοὐναντίον ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ, ἡ ἰδιοκτησία τῆς γῆς ἦτο ἀνεγνωρισμένη καὶ καθιερωμένη ἐνῷ ἡ τῆς συγκομιδῆς ἀμφισβητήσιμος. Ἐν ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων οἱ γεωργοὶ ἐν κοινῷ συνήγον τὰς συγκομιδάς των ἢ τοὐλάχιστον μέρος ἐξ αὐτῶν καταναγκαζόμενοι νὰ μετέχωσι τῆς καταναλώσεως αὐτῶν ἐν κοιναῖς τραπέζαις, ἐν συσσιτίοις.

Ἡ ἰδιοκτησία τῆς γῆς περιελαμβάνετο ἐν ταῖς δοξασίαις τῆς κατ' ἰδίαν θρησκείας. Οἱ πρόγονοι ἦσαν θεοὶ τῆς οἰκογενείας καὶ οὐ μόνον οἱ μεγάλοι πρόγονοι, ἀλλὰ καὶ οἱοιδήποτε πρόγονοι ὑπάρξαντες τοιοῦτοι ἐκ μόνου τοῦ δικαιώματος τῆς τάξεως αὐτῶν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ· οἱ δὲ θεοὶ οὗτοι ἐπεθύμουν νὰ ἔχωσι τάφον, ἐφ' οὗ προσεφέροντο αὐτοῖς τὰ ἐπιτάφια δεῖπνα. Οὕτω δὲ εἶχοντο τῆς διαιωνίσεως τῆς οἰκογενείας, ἐπειδὴ εἶχοντο τῆς διαρκοῦς μονιμότητος τοῦ τάφου. Μεγίστη ἐθεωρεῖτο συμφορὰ ἡ στέρησις τῆς ταφῆς ἢ ὁ μὴ ἐνταφιασμὸς ἐν τοῖς τάφοις τῶν προγόνων. Μετὰ νίκην ἐν ναυμαχίᾳ οἱ στρατηγοὶ κατεδικάσθησαν, καίτοι νικηταί, ὡς μὴ συναγαγόντες τοὺς νεκροὺς ἢ θάψαντες αὐτοὺς μακρὰν τῶν οἰκείων τάφων. Ὁ τάφος ἐν τῇ οἰκογενείᾳ κατεῖχε θέσιν ὁριζομένην ὑπὸ τῆς θρησκείας, οὐχὶ μακρὰν τῆς ἑστίας, ἥτις δὲν ἦτο μόνον ἑστία τῶν ζώντων, ἀλλ' ἑστία τῆς οἰκογενείας, ἑστία ζώντων καὶ νεκρῶν. Ὁ τάφος, ἡ ἑστία, ἡ οἰκογένεια κατεῖχον πάντοτε τὴν αὐτὴν θέσιν· πάντες δὲ οἱ νόμοι καὶ πάντες οἱ θρησκευτικοὶ τύποι, τέλος εἶχον τὴν διατήρησιν τούτων. Ὁ τάφος, ἡ ἑστία, ὁ οἶκος, τὸ περιβάλλον ταῦτα ἔδαφος, ἦσαν ἰδιοκτησία τῆς οἰκογενείας, οὐχὶ κτῆμα τοῦ ἀρχηγοῦ, ὅστις σήμερον διοικεῖ τὴν οἰκογένειαν, ἀλλ' αὐτῆς τῆς οἰκογενείας, τῶν μελῶν αὐτῆς τῶν παρόντων, μελλόντων καὶ παρελθόντων. Ἡ ἑλληνικὴ λέξις ἡ σημαίνουσα τὴν ἑστίαν δηλοῖ μονιμότητα. Ἡ ἰδιοκτησία τοῦ τάφου ἦτο τοσοῦτον ἱερά, ὥστε ἂν ἡ οἰκογένεια ἀπηλλοτριοῦτο τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν χώρου, ἦτο ἀπηγορευμένον αὐτῇ ἐν τῇ ἐκποιήσει νὰ περιλάβῃ καὶ τὸν τάφον.

Ἑκάστη ἄρα οἰκογένεια ἔχει τὴν ἑαυτῆς θρησκείαν, τὴν λατρείαν καὶ τοὺς πατρῴους θεούς· τὸν ἑαυτῆς τάφον, τὴν ἑστίαν καὶ τὸν ἱερὸν περίβολον τὸν περιέχοντα ταῦτα. Ἐξ' ἴσου θεωρεῖται ἀσέβημα ὁ ἐκ τοῦ τάφου ἀποκλεισμὸς μέλους τῆς οἰκογενείας, ὅσον ὁ ἐν αὐτῷ ἐνταφιασμὸς ξένου. Ἡ ἀπομόνωσις τῶν οἰκογενειῶν δέον νὰ συμπληρωθῇ διὰ τῆς κατ' ἰδίαν κληρονομίας· οὐδέτερον γήπεδον καθωρισμένον ὑπὸ τοῦ Τέρμονος Διὸς διαχωρίζει αὐτούς. Καὶ ὅτε οἱ ἄνθρωποι συνῆλθον ὅπως συστήσωσι πόλεις καὶ ἄστεα, ἡ σύγκτησις τοίχου χωρίζοντος γειτνιαζούσας οἰκίας ἀπηγορεύθη. Τοιούτῳ τρόπῳ ὁ τάφος ἦτο ἀναπαλλοτρίωτος· σχεδὸν δὲ πανταχοῦ ὁ οἶκος καὶ ὁ ἀγρὸς οὕτως εἶχον.

Οἱ παλαι Ἕλληνες καὶ Ἰταλοὶ τόσον ὑψηλὴν ἔσχον τῆς ἰδιοκτησίας ἀντίληψιν, ὥστε συνεπλήρωσαν ταύτην διὰ τοῦ δικαιώματος τοῦ ἀπαραχωρήτου. Εἶνε αἰώνιος ἰδιοκτησία, προτέρα καὶ ὑπερτέρα τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως, ὡς οὖσα καθιερωμένη ὑπὸ τῆς κατ' ἰδίαν θρησκείας.

Ἐν τούτοις βρᾳδύτερον ἐπετράπη εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας ἡ ἀπαλλοτρίωσις τῆς οἰκογενειακῆς γῆς· ἀλλ' ἡ πρᾶξις αὕτη περιεβλήθη θρησκευτικὸν τύπον. Ἡ δημεύσις πάντοτε ἐκωλύθη ἢ διετυπώθη ὡς συνέπεια ἀποφάσεως ὑπερορίας. Κατεγίνωσκόν τινος ἀπαγόρευσιν τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ πυρὸς — ὕδατος τοῦ καθαρτηρίου καὶ πυρὸς τοῦ ἱεροῦ— δηλαδὴ ἔθετον αὐτὸν ἐκτὸς τοῦ νόμου καὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ θρησκείας, ἐκτὸς τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων. Ὁ δωδεκάδελτος τῶν Ῥωμαίων νόμος, ὁ τόσον σκληρὸς διὰ τὸν ὀφειλέτην, παραδίδει τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς τὸν δανειστήν, οὐχὶ ὅμως καὶ τὸν οἶκόν του.

Ἡ διαδοχὴ τῆς κυριότητος ἀκολουθεῖ τοὺς αὐτοὺς τύπους, οὓς καὶ ἡ τῆς ἐξουσίας. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον εἶνε κύριος τῆς γῆς. Ἐντεῦθεν ἡ αἰωνία ἀπόκλεισις τῆς γυνεικός. Ἀποκλείεται τῆς ἰδιοκτησίας, ὡς ἀποκλείεται τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἱερωσύνης, πάντοτε δὲ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Ὅπως ὁ υἱὸς εἶναι ὁ κατ' ἀνάγκην συνεχίζων τὴν λατρείαν, εἶναι καὶ ὁ ἀναγκαῖος διάδοχος τῆς γῆς καὶ τοῦ οἴκου. Ἡ γῆ δὲν περιέρχεται ἀπὸ δεσπότου εἰς ἕτερον. Εἶνε ἀκίνητος· ὁ ἰδιοκτήτης μόνον παρέρχεται. Κείτοι ὁ δωδεκάδελτος νόμος καθιεροῖ τὸ δικαίωμα τῆς περιουσίας εἶναι πλέον ἢ πιθανὸν ὅτι ἐν προγενεστέρᾳ ἐποχῇ τὸ δικαίωμα τοῦτο ἦτο ἄγνωστον.

Ἡ κατ' ἰδίαν θρησκεία ἐκανόνιζε πάντα: τὴν ἀρχὴν, τὴν ἰδιοκτησίαν· ἡ δὲ θέλησις τῶν ἀνθρώπων δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβάλῃ καθιερωθέντα δόγματα. Ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ἰδιοκτησία μετεβιβάζοντο ἀπὸ ἄρρενος εἰς ἄρρεν κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ παρὰ τοῖς ἰνδοῖς, οἵτινες εἶναι ἀπόγονοι τῶν Ἀρίων, ὅπως καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ Ἰταλοί: οἱ νόμοι τοῦ Μανοῦ διακλαμβάνουσιν ὅτι ἐπειδὴ ὁ πρεσβύτερος συνεχίζει κατ' ἀνάγκην τὴν λατρείαν, εἶναι καὶ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας καὶ κύριος τῆς περιουσίας· οἱ δὲ ἀδελφοὶ αὐτοῦ βιοῦσιν ὑπ' αὐτόν, ὡς ἔζων ὑπὸ τὸν πατέρα. «Ὁ πρεσβύτερος, ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι Ἄριοι ἐγεννήθη πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ πρὸς τοὺς προγόνους καθήκοντος, οἱ δὲ ἄλλοι ἐγεννήθησαν ἐξ ἔρωτος.»

Τοὺς πρώτους ἐκείνους χρόνους ἐκυβερνήθησαν δι' ἀδυσωπήτου λογικῆς. Δυσκόλως ἀπαντῶσιν ἴχνη ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων. Ἡ Σπάρτη ἠττηθεῖσα ἐν Λεύκτροις ἠνάγκασε τὰς μητέρας, ὧν οἱ υἱοὶ ἔπεσον ἐν τῇ μάχῃ, νὰ μετάσχωσι τῶν πανηγύρεων. Ὅτε δὲ τὸ αἴσθημα τῆς στοργῆς ἤρξατο ἐκδηλούμενον ἐπενοήθησαν δολιότητες ὅπως παρηγορηθῶσιν αἱ θυγατέρες καὶ οἱ ὑστερότοκοι ἀδελφοί. Τὸ δόγμα ἦτο ὑπέρτερον τῆς βουλήσεως· ἡ δὲ θρησκεία ὑπερτέρα τῆς φύσεως.

Τὰ δικαιώματα τοῦ πατρὸς ἦσαν ἀπόλυτα. Ἠδύνατο ν' ἀποκλείσῃ τῆς οἰκογενείας τὸν υἱόν, νὰ υἱοθετήσῃ ξένον, ν' ἀποπέμψῃ τὴν σύζυγον αὐτοῦ, νὰ τιμωρήσῃ διὰ θανάτου αὐτὴν καὶ τὰ τέκνα καὶ καθόλου νὰ ποιήσηται χρῆσιν πάντων τῶν τῆς οἰκογενείας κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ.

Αἱ θρησκευτικαὶ ὅμως δοξοκαὶ, αἱ τόσην αὐτῷ δύναμιν ἀπονέμουσαι, ἐχάραττον ἅμα καὶ τὰ ὅρια αὐτῆς. Ἀποπέμπων τὸν υἱὸν αὐτοῦ διεκύβευε τὴν διακοπὴν τῶν ἐπιταφίων δείπνων. Ἔχων δὲ υἱὸν δὲν ἠδύνατο νὰ υἱοθετήσῃ ξένον. Ἦτο κύριος πάσης τῆς περιουσίας, δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ ἀπαλλοτριώσῃ αὐτήν. Ἡ δὲ διάζευξις καὶ ἀποπομπὴ τῆς γυναικὸς ἐγίνετο κατόπιν θρησκευτικῆς πράξεως, ἡς ἡ παρασκευὴ καὶ τὰ ἐπακολουθήματα ἦσαν δεινά. Ὅτε ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ δικαστοῦ κατεγίνωσκεν, ἀπεφάσιζε συγχρόνως καὶ περὶ τῆς τύχης τοῦ ἐνόχου, ὡς ἐκ τῶν συνεπειῶν δὲ καὶ περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ τε καὶ πάσης τῆς οἰκογενείας. Ἡ Γερουσία τῆς Ῥώμης θελήσασα νὰ καταργήσῃ παντελῶς τὴν ἑορτὴν τοῦ Βάκχου, τὰ Διονύσια, κατέγνωσε θάνατον πάντων, ὅσοι ἤθελον μετάσχῃ αὐτῶν. Ἡ ἀπόφασις ἐξετελέσθη ἀπροσκόπτως ὡς πρὸς τοὺς πολίτας· δὲν συνέβη ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ ὡς πρὸς τὰς γυναῖκας, αἵτινες δικαιολογήσιμοι ἦσαν μόνον παρὰ τῶν συζύγων αὐτῶν.

Φαίνεται ὅτι ἡ θρησκεία ὑπῆρξε πάντοτε δύναμις ἐν ἀρχῇ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, ἡ δὲ φύσις βραδέως καὶ δυσχερῶς ἐπανεκτήσατο τὰ δικαιώματα αὐτῆς. Ἡ τὰ μέλη τῆς αὐτῆς θρησκείας ἑνοῦσα θρησκεία, διεχώριζε μεγάλως τὰς οἰκογενείας τὰς μὲν ἀπὸ τῶν δέ. Παροῦσα διηνεκῶς ἐν τῷ οἴκῳ ἐδίδασκε τὸ καθῆκον πρὸς δικτήρησιν τῆς ἀρχῆς· ἀλλ' ἡ ἰσχὺς καὶ ἐπίδρασις τῶν ἐφεστῶν θεῶν δὲν ἐξικνεῖτο πέραν τῶν ὁρίων τῶν διαγραφομένων ὑπὸ τοῦ Τέρμονος θεοῦ· ἐκεῖθεν ἀλλότριοι θεοὶ καὶ ἄνθρωποι ὑπῆρχον. Οἱ αὐτοὶ δὲ θεοὶ οἱ τὴν

οἰκογένειαν διδάσκοντες τὴν ἀφοσίωσιν. τὴν ἀγνότητα, τὴν χρηστότητα, τὴν εἰς τοὺς νόμους ὑπακοήν, ἐκτὸς οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐχθροὺς ἐδείκνυον. Αἱ ἀρεταὶ τοῦ κατ' οἶκον βίου ἦσαν θεαὶ, ἦσαν ἔργα εὐσεβῆ, pietas erga parentes, pietas erga liberos, ἐκτὸς ὅμως μόνον πόλεμος ὑπῆρχε.

Τοιοῦτοι εἰσὶν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τῶν ἀπωτάτων χρόνων, τῶν χρόνων τῶν προϊστορικῶν. Τίς δύναται ἀκριβῶς νὰ ὁρίσῃ κατὰ τίνα ἐποχὴν ἐπεκράτησαν αἱ δοξασίαι αὗται; "Αν αὗται εἰσὶν ἀρχέγονοι ἢ ἐν τῇ συνεχείᾳ τῶν αἰώνων διεδέχθησαν ἑτέρας λησμονηθείσας. Ἂν αὗται εἰσὶν αὐτόματοι ἢ ἀμυδρὰ ἀνάμνησις παρωχημένων πολιτισμῶν; Σήμερον, ὅτε ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀρκεῖται πλέον ἀνασκάπτων τὴν γῆν μόνον πρὸς σποράν, καὶ ὅτε ἐξορύσσει τὰ σπλάγχνα αὐτῆς, ἐλπίζει νὰ ἀνεύρῃ ἐν αὐτῇ μνημεῖα προγενεστέρου βίου τῆς ἀνθρωπότητος, ἀνεκάλυψε πλεῖστα ὅσα ἴχνη τῶν μεγάλων αἰώνων ἤδη γνωστὰ εἰς ἡμᾶς· ἐποιήσατο ἀνακαλύψεις, αἵτινες μεγάλως συμβάλλονται πρὸς δημιουργίαν τῆς ἱστορίας τῶν προϊστορικῶν χρόνων· ἀνεῦρε θαυμάσια τῆς τέχνης ἀνερχομένης εἰς αἰῶνας καθ' οὓς ἐπιστεύετο μέχρι τοῦδε ὅτι ἡ τέχνη ἦτο ἄγνωστος. Ἡ ἱστορία τόσον πλουσία εἶνε εἰς θαυμάσια, ὅσον αἱ ἄλλαι ἐπιστῆμαι. Εἴτε δὲ πρὸς τὸ παρελθὸν—ὅπερ εἶνε ἡ ἱστορία,—στρεφόμενοι, εἴτε πρὸς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἀνατέλλουσαν ἠὼ τῶν αἰώνων ὅπερ εἶνε ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας— ἀτενίζοντες βλέπομεν διανοιγομένους ὁρίζοντας τόσῳ εὐρεῖς καὶ ἀπεράντους, ὥστε αἰσθανόμεθα ἑαυτοὺς καταλαμβανομένους συγχρόνως καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς γνώσεως καὶ ὑπὸ τοῦ φόβου τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἀναγκαίου πρὸς τοῦτο χρόνου. Οὕτω δὲ ἐν τῇ αὐτῇ καὶ μόνῃ ἐπισκοπήσει αἰσθανόμεθα καὶ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἐμικρότητα τοῦ ἀνθρώπου.

Τοιαῦται ὑπῆρξαν αἱ πρῶται θρησκευτικαὶ τῆς ἀνθρωπότητος δοξασίαι καὶ ἡ πρώτη τῆς οἰκογενείας σύστασις. Ἡ θρησκεία αὕτη περιελάμβανε τοὺς θεοὺς αὐτῆς ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ. Ἑτέρα δὲ θρησκεία, ἥτις βαθμηδὸν διεμορφώθη ἢ συγχρόνως ἐδημιουργήθη περιλαμβάνει τοὺς θεοὺς αὐτῆς ἐν τῇ ὑλικῇ φύσει. Ἂν τὸ αἴσθημα τῆς ἰσχυρᾶς δυνάμεως καὶ τῆς συνειδήσεως, ἣν ἐν ἑαυτῷ ἔχει ὁ ἄνθρωπος, ἐνέπνευσαν αὐτῷ τὴν πρώτην ἰδέαν τοῦ θείου, ἡ θέα τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸ τοῦτο ἀπείρου διεχάραξεν εἰς τὸ θρησκευτικὸν αὐτοῦ αἴσθημα ἑτέραν ὁδόν....

»Διηνεκῶς ἔζη ἐνώπιον τῆς φύσεως αἱ δὲ ἕξεις τοῦ πεπολιτισμένου βίου δὲν εἶχον ἔτι θέσει πέπλον μεταξὺ αὐτῆς καὶ αὐτοῦ. Τὸ βλέμμα αὐτοῦ ἐθέλγετο ἐκ τῶν καλλονῶν αὐτῆς, ἡ ἐθαμβοῦτο ἐκ τοῦ μεγαλείου. Ἀπήλαυε τοῦ φωτός, τὴν δὲ νύκτα ἔφριττεν· καὶ ὅτε ἔβλεπεν ἐπανερχομένην τὴν ἀγνὴν λάμψιν τῶν ἀστέρων ἠσθάνετο ἑαυτὸν ἔμπλεων εὐγνωμοσύνης. . . Εἰς ἑκάστην δὲ στιγμὴν ἠσθάνετο πρὸς τὴν ἰσχυρὰν ταύτην φύσιν μίγμα τι σεβασμοῦ, ἀγάπης καὶ φρίκης.

»Δὲν ἐγίνωσκεν ὅτι ἡ γῆ, ὁ ἥλιος, οἱ ἀστέρες εἶνε μέλη ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σώματος· οὐδὲ ἠδύνατο νὰ διανοηθῇ ὅτι ταῦτα δυνατὸν νὰ διέπῃ ἓν καὶ μόνον Ὄν. Εἰς τὸ πρῶτον βλέμμα, ὅπερ ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἔρριψεν ὁ ἄνθρωπος, ἐφαντάσθη αὐτὸν εἶδος δημοκρατίας συγκεχυμένης, ἐν ᾗ παντοῖαι δυνάμεις ἀντίθετοι ἐπολέμουν πρὸς ἀλλήλας. . . Ἐκ τῶν δυνάμεων τούτων ἐσχημάτισε πρόσωπα πρὸς αὐτὸν ὅμοια, ὡμολόγησε τὴν ὑποταγήν του, προσηυχήθη πρὸς αὐτὰς καὶ τὰς ἐλάτρευσεν» (La cité antique, βιβ. III κεφ. 2.)

Αἱ δύο αὗται θρησκεῖαι ἡ τῶν νεκρῶν καὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων οὐδέποτε συνεχύθησαν, οὐδέποτε ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλας. Ἡ μὲν παρὰ τῇ δὲ διήκεσαν ὅσον καὶ ἡ ἑλληνικὴ καὶ ῥωμαϊκὴ πολιτεία. Ἡ θρησκεία τῶν νεκρῶν διετέλεσεν ἀναλλοίωτος. Τὸ δόγμα ἐξηλείφετο, ἐξηφανίζετο δὲν ἦτο πλέον ἢ καθ' ἕξιν λατρεία, ἣν οὐδεμία πίστις ἐζωογόνει· ἀλλ' οἱ θρησκευτικοὶ τύποι οὐδεμίαν ὑπέστησαν μεταβολήν. Ἅπασα περὶ αὐτῆς ἔννοια ἀπωλέσθη, διετηρήθη ὅμως ὁ πρὸς αὐτὴν σεβασμός. Τοὐναντίον δὲ ἡ ἑτέρα θρησκεία δὲν ἔπαυσεν ἀνανεουμένη καὶ προαγομένη. Οἱ θεοὶ ἐβριθον. καὶ ὑπῆρξεν ἐν Ῥώμῃ ἡμέρα, καθ' ἣν ἠριθμοῦντο τόσοι θεοὶ ὅσοι καὶ πολῖται. Ὁσάκις οἰκογένειά τις ἐδημιούργει θεὸν ἐκτὸς αὐτῆς προσωποποιοῦσα φυσικὴν δύναμιν, προσέθετεν αὐτὸν εἰς τοὺς θεοὺς αὐτῆς ὡς νέον κάτοικον καὶ νέον τῆς ἑστίας προστάτην. Διημφισβητεῖτο τῶν θεῶν ἡ κατοχὴ καὶ προστασία. Πολὺς ἐδέησε νὰ παρέλθῃ χρόνος ὅπως οἱ θεοὶ οὗτοι ἐξέλθωσι τοῦ κόλπου τῆς οἰκογενείας, παρ' ᾗ ἐθεωροῦντο ὡς ἱερὰ πατρῴα κληρονομία. Ἠκολούθησαν τὴν τύχην τῶν οἰκογενειῶν, παρ' αἷς εἶχον τιμηθῆ καὶ λατρευθῆ, ἠκμασαν καὶ παρήκμασαν ὡς ἐκεῖνοι, ἐπιβαλλόμενοι εἰς τὴν πίστιν τῶν ἀνθρώπων καθ' ὃν χρόνον αἱ οἰκογένειαι ἐπεβάλλοντο εἰς τὴν πρὸς αὐτοὺς ὑπακοήν. Ἡ ἠθικὴ ἦν οἱ θεοὶ οὗτοι ἐδίδασκον ἦτο πάντῃ διάφορος τῆς κατ' οἶκον ἠθικῆς ἐπειδὴ ἀνεγνώριζε δικαιώματα εἰς τοὺς ξένους, ἐπιτάττουσα ἅμα τοιαῦτα πρὸς αὐτούς. Ἡ κατ' ἰδίαν θρησκεία ἦτο καθαρῶς ἐγωϊστική: ἡ οἰκογένειά μου, οἱ πρόγονοί μου, οἱ θεοί μου, ἡ ἑστία μου, ἡ λατρεία μου, τὸ συμφέρον μου μετὰ τὸν θάνατόν μου. Ἡ δὲ θρησκεία τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως ἦτο ὅλως ἀλλοία· ἐδίδασκε τὴν φιλοξενίαν· ὁ Ζεὺς πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε ἦτο προστάτης τῶν ξένων. Δὲν ἦτο δὲ τοῦτο διαφορά· ἦτο ἀντίθεσις.

Ἡ κατ' ἰδίαν θρησκεία ὡς ποντίφηκα ἄλλον δὲν εἶχε ἢ τὸν πατέρα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς οἰκογενείας· ἐν τῷ οἴκῳ του οὗτος ἦτο ὡσαύτως καὶ ποντίφηξ τῶν ἄλλων θεῶν· ἀλλὰ παρ' αὐτῷ διεμορφώθη σῶμα ἱερέων, δημόσιον σωματεῖον προορισμένον πρὸς κοινὴν θρησκείαν. Ναοὶ ὠκοδομήθησαν δημοσίαις δαπάναις καὶ νόμοι ἐγράφησαν προστατεύοντες τὴν δημοσίαν λατρείαν τῶν θεῶν ἐπιτάττοντες ἅμα αὐτήν. Ἡ δὲ λατρεία οὕτω συνεχέετο πρὸς τὴν πατρίδα, ὡς ἡ λατρεία τῶν ψυχῶν συνεχέετο πρὸς τὴν οἰκογένειαν.

ΣΤ. ΧΩΝΟΣ

Ο ΜΟΖΑΡΤ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑ

(Συνέχεια)

Η'.

Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Μόζαρτ καθίσταται οἰκογενειάρχης, ἡ φυσιογνωμία του ἴσως διεγείρει νέον ἐνδιαφέρον καὶ ἀνάγκη νὰ τὴν γνωρίσωμεν ἐκ τοῦ σύνεγγυς.

Μικρὸς καὶ ἰσχνὸς ἔχει τὴν ὠχρὰν ἐκείνην καὶ θαμβὴν ὄψιν, ἥτις, παρὰ τῷ καλλιτέχνῃ καὶ τῷ συγγραφεῖ, μαρτυρεῖ τὴν κόπωσιν τῆς νυκτερινῆς ἐργασίας καὶ τὰς θυέλλας τῶν σκέψεων. Οἱ χαρακτῆρες τοῦ προσώπου του εἶνε κανονικοί, ἀλλ' ὀλίγον νωθροί, ἐκτὸς τῆς ῥινὸς ἥτις εἶνε ὑπερβολικῶς μεγάλη. Τὸ σχῆμα τῶν ὀφρύων του εἶνε κομψὸν οἱ ὀφθαλμοὶ μεγάλοι, βαθεῖς, ἀλλὰ τὸ βλέμμα ἀόριστον καὶ ἀπλανές. Τὸ σῶμα του ἀνάλογον, ἡ δὲ κεφαλή του μόνη, μεγάλη καὶ πλατεῖα εἶνε δυσανάλογος πρὸς τὴν λεπτὴν καὶ ἰσχνοτάτην φύσιν του. Ἐκαυχᾶτο δὲ πως διὰ τὸν μικροσκοπικόν του ποῦν καὶ τὴν λεπτότητα καὶ καλλονὴν τῶν χειρῶν του.

Προκειμένου περὶ τῆς ῥινός, ἀφηγηθῶμεν τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτον: εὐρισκόμενος ἐν μουσικῇ ἑσπερίδι παρὰ τῷ Χάϋδν, παρουσιάζει τῷ διασήμῳ φίλῳ του νέαν σύνθεσιν, παρακαλῶν νὰ τὴν ἐκτελέσῃ. Ὁ Χάϋδν εὐαρέστως ἱκανοποιεῖ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Μόζαρτ αἴφνης ὅμως εὑρίσκεται πρὸ ἀνυπερβλήτου δυσχερείας: ἐνῷ αἱ δύο χεῖρες του ἔκρουον ἐπὶ τῶν δύο ἄκρων τοῦ ὀργάνου, παρουσιάζεται φθόγγος τις ἐν τῷ μέσῳ διὰ τὸν ὁποῖον θ' ἀπητεῖτο καὶ τρίτη χείρ. Ὁ Χάϋδν διακόπτει καὶ λέγει. — «Εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐκτελεσθῇ τοῦτο.» Ὁ Μόζαρτ μειδιῶν προτείνει στοίχημα, φιάλην καμπανίτου, ὃν ὑπεργάπα. Ἀρχίζει λοιπὸν ὁ ἴδιος τὴν ἐκτέλεσιν καὶ φθάνων εἰς τὸν διαφιλονεικούμενον φθόγγον χρησιμοποιεῖ τὴν ῥίνα του ἥτις ἀποδίδει αὐτὸν πλήρη καὶ ὁλόκληρον.

Ὁ Μόζαρτ εἶναι ζωηρὸς καὶ ἀεικίνητος οἱ δάκτυλοί του ἀκαταπαύστως κρούουσιν ἁρμονίας καὶ κλίμακας ἐπὶ φαντασιώδους ὀργάνου. Οἱ τοσοῦτον ἐπιδέξιοι ὅμως δάκτυλοι ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου εἰσὶ τοὐναντίον ἀδεξιώτατοι πρὸς οἱονδήποτε ἄλλην ἐργασίαν· οὕτω, κατὰ τὰ δεῖπνα, ἔδει νὰ τὸν περιποιηθῇ ὡς παιδίον ἡ σύζυγός του, ἄλλως ἦτο κίνδυνος νὰ κοπῇ. Ἀγαπᾷ δὲ ὡς παιδίον πάλιν καθ' ὑπερβολὴν νὰ ἐπιδεικνύει τὰ ὑπὸ τῶν πριγκήπων προσφερθέντα αὐτῷ κατὰ καιροὺς δῶρα. Προτιμᾷ τὰ γυμνάσια τοῦ σώματος καθότι δὲν ἀπαιτοῦσι τὴν συνεργασίαν τοῦ νοός. Ἱππεύει εὐχαρίστως, ἀλλ' ἰδίᾳ ἀγαπᾷ τὸ σφαιριστήριον καὶ τὸν χορόν. Εἶνε δὲ τέλειος χορευτής· ἐν τῷ μενουέττῳ μάλιστα ἦτο ἀπαράμιλλος· διὰ τοῦτο φαίνεται, εἶνε καὶ τοσοῦτον χαρίεσσαι αἱ συνθέσεις του ἐπὶ τοῦ χοροῦ τούτου, ὅστις ἐθεωρεῖτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ συμπλήρωσις τῆς τελειας ἀνατροφῆς.

Αἱ διασκεδάσεις αὗται εἰσὶν ἀθῶαι. Ἐὰν δὲ θίξωμεν τῆς ἰδιότητας τῆς καρδίας, θὰ ἴδωμεν ὅτι οὐδεὶς ἔσχε πλειοτέραν τρυ-

φερότητα καὶ υἱικὴν εὐπείθειαν. Ἦτο δὲ καὶ φίλος σπάνιος. Πολλάκις μάλιστα κατέστη θῦμα τοῦ αἰσθήματος τούτου.

Ὁ Μόζαρτ ἐν τῇ Κωνστάντσᾳ εὗρε κατάλληλον σύντροφον. Ἀμφότεροι εἰσὶ χαρακτῆρες ὁμαλοὶ καὶ εὔθυμοι. Τῇ ἑπομένῃ τῶν γάμων ἀββᾶς τις φίλος του μεταβαίνει πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτῶν. Εὑρίσκει τὴν θύραν ἀνοικτὴν, εἰσέρχεται εἰς τὸν οἶκον χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ ψυχὴν ζῶσαν. Ἡ οἰκειότης του τὸν ἐνθαρρύνει νὰ προβῇ μέχρι τοῦ κοιτῶνος· τὸ νεαρὸν ζεῦγος κοιμᾶται τὸν ὕπνον τῶν δικαίων· τὰ βήματά του ὅμως ἀφυπνίζουσιν τὸν Μόζαρτ, ὅστις βλέπων τὸν φίλον του τὸν καλεῖ νὰ προγευθῇ μετ' αὐτῶν. Ἀλλ' εἰς μάτην ἔρευνᾷ τὰ θυλακιά του, οὐδὲ ὁβολὸν ἀνακαλύπτει· εἰς μάτην ἐπιθεωρεῖ λεπτομερῶς τὴν ὀψοθήκην. Ἐν τούτοις εὐθυμώτατα ἀρκοῦνται εἰς πρόγευμα συγκείμενον ἐξ ἄρτου καὶ καφέ, τὸν ὁποῖον ἡ Κωνστάντσα παρεσκεύασε, φέρουσα τὴν νυμφικὴν αὐτῆς περιβολήν, διότι . . . δὲν εἶχεν ἄλλην.

Ἄλλοτε πάλιν ἔρχεται αἰφνιδίως εἷς ἐκ τῶν φίλων τοῦ Μόζαρτ καὶ εὑρίσκει αὐτὸν χορεύοντα ὡς παράφρων μετὰ τῆς συζύγου του.

— Μανθάνεις εἰς τὴν Κυρίαν σου νέον τινὰ χορόν, ἐρωτᾷ ἔκπληκτος ὁ ἐπισκέπτης.

— Ποσῶς, φίλε μου, ἀπαντᾷ ὁ Μόζαρτ καγχάζων,— τοῦτο εἶναι οἰκονομικὴ μέθοδος θερμάνσεως· εἶναι ψῦχος φοβερὸν καὶ μὴ ἔχοντες ξύλα, ἐσκέφθημεν ὅτι ὁ χορὸς ἠδύνατο ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν ἔλλειψιν ξυλείας.

Πεπροικισμένοι ἀμφότεροι ὑπὸ τοιαύτης καλῆς φύσεως, ἐν τῇ ἀμοιβαίᾳ ἀγάπῃ των ἀντλοῦσι τὴν δύναμιν τοῦ νὰ ὑφίστανται μετὰ καρτερίας τὰς σκληρὰς δοκιμασίας τῆς τύχης των.

Ἡ ἐξῆς ἐπιστολὴ πρὸς τὴν σύζυγόν του χαρακτηρίζει ἄριστα αὐτόν.

«Ἐὰν σοὶ ὡμολόγουν λατρεία μου, ὅσα λέγω πρὸς τὴν εἰκόνα σου, θὰ ἐγέλας μὲ τὴν τρέλλαν μου. Ὅταν τὴν ἐξάγω ἐκ τῆς φυλακῆς της: Ὁ Θεὸς νὰ σ' εὐλογῇ, τῇ λέγω, προσφιλής μου Κωνσταντζίνα, ὁ Θεὸς νὰ σὲ προφυλάττῃ, χαρίεσσα κατεργάρα, κεφαλάκι μου κατσαρό, μυτούλα μου μυτερή, χαρά μου καὶ λύπη μου! Καὶ τὴν θέτω σιγά, σιγὰ εἰς τὴν θήκην της λέγων: «Ἀκόμη, ἀκόμη, ἀκόμη! Ὅταν δέ την κρύψω ἐντελῶς: «Καλὴ νύκτα, λέγω, ποντικάκι μου, κοιμήσου ἥσυχα.»

Καὶ μέχρι τῆς ὑστάτης πνοῆς του τρυφερῶς οὕτω τῇ ὁμιλεῖ καὶ τὴν ἀγαπᾷ. Ὁποία δὲ προσοχή, ὁποσαι λεπταὶ περιποιήσεις ὅτε ἡ προσφιλεστάτη του ἀσθενεῖ. Πολλάκις ἀπὸ τῆς 5ης πρωϊνῆς ὥρας ἐξέρχεται ἀκροποδητὶ ὅπως ἐππεύσῃ καὶ πάντοτε ἀφίνει ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον μικρὰν ἐπιστολὴν ἐν ᾗ εὐχεται τὴν «καλημέραν» καὶ συνιστᾷ τῇ φιλτάτῃ του συζύγῳ νὰ προσέξῃ ὅταν ἐγερθῇ μὴ πέσῃ, μὴ κρυώσῃ, μὴ θυμώσῃ κατὰ τῆς ὑπηρετρίας. Ἐπιστρέφων λαμβάνει θέσιν παρὰ τὸ προσκεφάλαιον της καὶ ἐργάζεται καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν.

Θ'

Μετὰ τὸν γάμον του, ἡ ἀνάγκη θέσεώς τινος ἐξασφαλιζούσης τὸν ἐπιούσιον ἐπιβάλλεται ἐπὶ μᾶλλον, ἀλλ' ἡ φυλαργυρία Ἰωσὴφ τοῦ Β'. εἶνε ἐπίσης ἰσχυρὸν πρόσκομμα, ὅσον αἱ ἀντενέργειαι τῶν ἐχθρῶν. Εἰς μάτην ὁ πρίγκηψ de Kaunitz λέγει ὅτι «Καλλιτέχνης οἷος ὁ Μόζαρτ ἅπαξ μόνον καθ' ὁλόκληρον αἰῶνα ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς γῆς. Εἰς μάτην, φωνεῖ ὁ θερμὸς οὗτος προστάτης ὅτι εἶνε ἔγκλημα νὰ τὸν ἀφίνωσι νὰ ἐξαντλῆται ἐν ἀεννάῳ πάλῃ κατὰ τῆς πενίας». Ταῦτα πάντα μάταιοι. Ἀναμένων λοιπὸν αἰσιωτέρας περιστάσεις, ὁ Μόζαρτ ἐξακολουθεῖ νὰ ζῇ διὰ τῆς διδασκαλίας. Ἀνακουφίζεται ἐπίσης ἐκ τῶν συναυλιῶν, ἃς ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος, ἀνὰ Κυριακὴν δίδει ἐν τῷ οἴκῳ του ἐπὶ πληρωμῇ.

Ἐν τούτοις, καίτοι τοσοῦτον ἐπέτυχεν ἡ *Ἀπαγωγὴ* τὸ γερμανικὸν ἐν Βιέννῃ μελόδραμα ἐκπίπτει καὶ ἀγωνιᾷ. Οἱ συνθέται τῆς ἐποχῆς εἶνε μέτριοι. Μόνος ὁ Μόζαρτ δύναται νὰ τὸ ἀναστήσῃ, δὲν ἔχει ὅμως κατάλληλα κείμενα. Πρὸ τοιαύτης ἀπελπιστικῆς καταστάσεως, ὁ Αὐτοκράτωρ παραιτεῖται τῶν ὀνείρων αὐτοῦ καὶ ἀποφασίζει νὰ προσκαλέσῃ ἐκ νέου τοὺς Ἰταλούς, οἵτινες κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1783 ἀρχονται τῶν παραστάσεών των. Ὁ δὲ πτωχὸς ἡμῶν καλλιτέχνης ἐπανέρχεται προσωρινῶς εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς κωμικῆς μουσικῆς καὶ συνθέτει τὰς πλειστας τῶν ὡραίων τετραῳδιῶν quatuors, ἃς ἀφιεροῖ τῷ Ἰωσὴφ Χάϋδν δι' ἐπιστολῆς πλήρους υἱικῆς ἀφοσιώσεως· διότι ἠγαπῶντο καὶ ἐξετιμῶντο μεγάλως οἱ δυὸ οὗτοι ἔξοχοι ἄνδρες.

Εἰς ἀνταπόδοσιν τοῦ σεβασμοῦ τοῦ Μόζαρτ πρὸς τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ δημιουργοῦ τῆς συμφωνίας, ὁ Χάϋδν ἐθαύμαζεν ἀπεριοριστως τὸ τάλαντόν τοῦ νεαροῦ αὐτοῦ ἀνταγωνιστοῦ. Προσκληθεὶς ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τῆς στέψεως τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς Πράγαν, ἀπαντᾷ μεθ' ὑπερβολικῆς μετριοφροσυνης:

«Πανταχοῦ ὅπου εὑρίσκεται ὁ Μόζαρτ ὁ Χάϋδν δὲν δύναται νὰ ἐμφανισθῇ»,

Καὶ βραδύτερον μετὰ τοὺς *Γάμους τοῦ Φίγκαρω* καὶ τὸν *Δὸν Γιοβάννη*, ὅτε ἐζήτουν ἐπιμόνως ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως νὰ πρασταθῇ ἓν τῶν μελοδραμάτων του δὲν ἐδίστασε ν' ἀρνηθῇ τὴν κολακευτικὴν ταύτην πρότασιν, λέγων, ὅτι οὐδέποτε θὰ τολμήσῃ νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸν ἔνδοξον συγχρονόν του.» Συναντήσας δὲ τὸν Λουδοβίκον Μόζαρτ ἐν Βιέννῃ, τῷ λέγει ἐνθουσιωδῶς:

— Ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὁρκίζομαι καὶ ἐπὶ τῷ λόγῳ τῆς τιμῆς μου λέγω, ὅτι ὁ υἱός σου εἶνε κατ' ἐμὲ ὁ μεγαλείτερος συνθέτης τοῦ κόσμου.»

Καὶ τοῦτο εἶνε τὸ χαρακτηριστικώτερον δεῖγμα τοῦ πρὸς τὸν Μόζαρτ θαυμασμοῦ τοῦ Χάϋδν.

Ὁ Λ. Μόζαρτ ἀποκαταστήσας τέλος τὴν θυγατέρα του Μαριάνναν καὶ ἀπομείνας μόνος, ζητεῖ τρίμηνον ἄδειαν, ἵνα ἀσπασθῇ τὸν υἱόν του καὶ βαυκαλήσῃ ἐπὶ τῶν γονάτων του τὸν ἔγγονον Κάρολον, διότι ὁ Μόζαρτ ἦτο ἤδη πατήρ.

Ἡ πενία, ἡ πιστὴ σύντροφος τοῦ Μόζαρτ διακόπτει ἐπί τινα καιρὸν τὰς φιλικάς της πρὸς τὸν καλλιτέχνην σχέσεις. Αἱ συναυλίαι καὶ τὰ μαθήματα καθίστων ἤδη τὸν βίον του σχετικῶς ἀνετώτερον. Ὁ κύκλος τῶν σχέσεων του εὐρύνεται καὶ ὑπὸ τῆς ἀνωτέρας κινωνίας ὁσημέραι ἐκτιμᾶται πλειότερον. Ὁ δὲ πατήρ του ἀναχωρῶν ἐκ Βιέννης εἶνε πεπεισμένος ὅτι τὸ ὄνομά του θ' ἀπαθανατισθῇ.

Ι'

Ὁ συγγραφεὺς Da Ponte, βλέπων ἐνώπιόν του ἀνταγωνιστὴν ἐπίφοβον, τὸν ἀββᾶν Casti, συνεννοεῖται μετὰ τοῦ Μόζαρτ μεθ' οὗ καὶ ἄλλοτε εἶχε συνεργασθῇ, νὰ μετατρέψωσιν εἰς κωμικὸν μελόδραμα τοὺς *Γάμους τοῦ Φίγκαρω* τοῦ Beaumarchais.

Ὁ Μόζαρτ καταγίνεται εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ νέου τούτου ἔργου, ὅπερ παριστάνεται κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1785. Ἐὰν δώσωμεν πίστιν εἰς τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Da Ponte, ἡ ὀγκώδης αὕτη μελοποιία τῶν *Γάμων* συνετέθη καὶ ἐνωργανώθη ἐν τῷ βραχεῖ διαστήματι ἓξ ἑβδομάδων· ὁ δὲ Holmès, εἷς τῶν βιογράφων τοῦ ἥρωος ἡμῶν, δυϊσχυρίζεται ὅτι τὸ μεγαλοπρεπὲς finale τῆς δευτέρας πράξεως, ἐγράφει ἐν διαστήματι δύο νυκτῶν καὶ μιᾶς ἡμέρας· θὰ ἐκπλαγῶμεν δὲ πλειότερον ἔτι ὅταν παρατηρήσωμεν τὸν κατάλογον τῶν συνθέσεων τοῦ διδασκάλου καὶ βεβαιωθῶμεν, ὅτι ἀκριβῶς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, συνέθηκε προτέτι μίαν τετραῳδίαν καὶ μίαν τριῳδίαν διὰ τὸ μελόδραμα «*Ἡ Ἀπαχθεῖσα Χωρεκή*», ἓν ἄσμα καὶ μίαν διῳδίαν διά τινα ἰδιώτικην παράστασιν τοῦ *Ἰδομενέως* μίαν σονάταν διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ τετράχορδον. ἓν rondo καὶ τρεῖς συναυλίας (concertos) διὰ κλειδοκύμβαλον· τέλος δὲ τὸ μονόπρακτον μελόδραμα «*Ὁ Διευθυντὴς τῶν θεατρικῶν παραστάσεων*».

Ἐν ᾧ πλεῖστα ὅσα προσκόμματα καὶ καταφοραὶ ἐνικήθησαν, ἐνῷ αἱ δοκιμαὶ τακτικῶς ἐγίνοντο, ἐξαίφνης ἐξεγείρεται σκευωρία νέα ὑποκινουμένη ὑπὸ τοῦ διοτέχνου Σαλιέρη καὶ τῶν περὶ αὐτόν, ὅστις ἐξ ἄλλου τοσοῦτον ἀνεγνώριζεν ἐνδομύχως τὴν ἀξίαν τοῦ Μόζαρτ, ὥστε μετὰ τὸν θάνατόν του νὰ εἴπῃ:

— Ἐὰν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἐξακολούθει νὰ ζῇ, οὔτε τεμάχιον ἄρτου θ' ἀπελαμβάναμεν ἐκ τῶν ἔργων μας.

Ἐν τούτοις αἱ δοκιμαὶ ἐξακολουθοῦσιν· οἱ δὲ ἐκτελεσταὶ καθίστανται ὁσημέραι θερμότεροι ὑπερασπισταὶ τοῦ δικαίου. Βλέπων τοῦτο ὁ φθονερὸς Σαλιέρης ἀποπείνεται πρὸς τὸν διευθυντὴν τοῦ θεάτρου, τὸν κόμητα Rosenberg καὶ παρ' αὐτῷ ἐπιτυγχάνουσιν αἱ ραδιουργίαι του. Ἐδέησε νὰ μεσολαβήσῃ προσωπικῶς ὁ Αὐτοκράτωρ ὅπως θέσει τέρμα εἰς τὰς ἀπρεπεῖς αὐτὰς διαβολάς. Ἡ τελευταία δοκιμὴ διήγειρεν ἀπερίγραπτον ἐνθουσιασμὸν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους.

Ὑπὸ τοιούτους αἰσίους οἰωνοὺς ἐδόθησαν τέλος οἱ *Γάμοι τοῦ Φίγκαρω* ἐν τῷ βασιλικῷ θεάτρῳ τῆς Βιέννης τῇ 1 Μαΐου τοῦ 1786. Ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξεν ἀνωτέρα πάσης ἄλλης. Διάφορα μέλη ἐπανελήφθησαν τοσάκις, ὥστε ἡ διάρκεια τῆς παραστάσεως ἐδιπλασιάσθη σχεδόν· τινὲς τῶν μελῳδιῶν ἐκείνων, σὺν τοῖς ἄλλοις ἀναμιμνήσκουσιν ἡμῖν ἄλλην νεωτέραν μουσικήν, τὴν τοῦ «*Κουρέως τῆς Σεβίλλης*» ἵνα ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ γλυκύτατος Ροσίνης μέγα μέρος τῆς δόξης του ὀφείλει εἰς τὴν ἐπήρειαν τοῦ ἔργου τούτου.

Ἐν τούτοις, καίτοι οἱ *Γάμοι τοῦ Φίγκαρω* θέτουσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ διδασκάλου τὴν δάφνην τῆς δόξης, οὐδεμίαν ἐπιφέρουσι βελτίωσιν ἐν τῇ οἰκονομικῇ αὐτοῦ καταστάσει. Ὁ Μόζαρτ πρὸ τοιαύτης ἀδιαφορίας τῶν συμπατριωτῶν του σκέπτεται νὰ μεταναστεύσῃ παλιν καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Ἀγγλίαν, ἀφίνων τὰ τέκνα του εἰς τὸν πατέρα του· ἀλλ' ὁ γέρων Μόζαρτ ἀρνεῖται ν' ἀναλάβῃ τοιαύτην εὐθύνην. Καὶ οὕτω χάριν τῆς πρὸς τὰ τέκνα του στοργῆς ἐγκαταλείπει ἰδέαν, ἥτις μεγάλως θὰ μετέβαλεν, ἴσως, τὴν πορείαν τοῦ σταδίου του.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἐν Πράγᾳ παριστάνονται οἱ *Γάμοι* ὑπὸ ἰταλικοῦ θιάσου καὶ τυγχάνουσι πλείστης ἐπιτυχίας. Πανταχοῦ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς αἰθουσαις, ἐν τοῖς δημοσίοις κήποις καὶ τοῖς ζυθοπωλείοις δὲν ἀκούεται εἰμὴ ἡ μουσικὴ τοῦ *Φίγκαρω*. Συνεπείᾳ δὲ τῶν διαδηλώσεων τούτων, ὁ Μόζαρτ λαμβάνει ἡμέραν τινὰ ἐπιστολὴν ὑπογεγραμμένην ὑφ' ὅλων τῶν μουσικῶν τῆς ὀρχήστρας τῆς Πράγας καὶ ὑπὸ πάντων τῶν διακεκριμένων καλλιτεχνῶν καὶ ἐρασιτεχνῶν τῆς πόλεως, δι' ἧς προσκαλεῖται ἐπιμόνως ὅπως ἴδῃ ἰδίοις ὄμμασι τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐπιτυχίαν. Περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰανουαρίου ἀναχωρεῖ μετὰ τῆς συζύγου του. Οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἀπήντησεν ἐν τῇ ζωῇ του τοσαύτην συμπάθειαν καὶ τόσας τιμάς. Ὁ λαὸς συνωστίζετο ἐπὶ τῇ διαβάσει του καὶ διὰ οὐρανομήκων ἀνευφημιῶν ἐχαιρέτιζεν αὐτόν. Ὁ Μόζαρτ βλέπων ὅτι τόσον ἀγαπᾶται καὶ ἐκτιμᾶται, δίδει ἐν τῷ θεάτρῳ, δύο συναυλίας, ἐξ ὧν καὶ ὑλικῶς ὀφελεῖται. Περὶ μιᾶς τούτων, συγγραφεύς τις αὐτόπτης ἀφηγεῖται τὰ ἑξῆς:

«Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματος ὁ Μόζαρτ ἐνδίδων εἰς τὰς ἐπιμόνους ἀπαιτήσεις τῶν θαυμαστῶν του λαμβάνει πάλιν τὴν θέσιν του παρὰ τὸ κλειδοκύμβαλον καὶ κρούει μετὰ πλείστης εὐχερείας αὐτοσχέδιον φαντασίαν, ἥτις προκαλεῖ τοιαύτας βροντὰς χειροκροτημάτων καὶ ἐνθουσιωδεις κραυγάς, ὥστε ἀναγκάζεται νὰ κρούσῃ νέον τι πάλιν τεμάχιον, αὐτοσχέδιον καὶ τοῦτο, ὅπερ ἐπίσης ζωηρῶς ἐχειροκροτήθη. Τὸ κοινὸν ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ ζητῇ, μὴ λαμβάνον ὑπ' ὄψιν τὴν κόπωσιν τοῦ ἐκτελεστοῦ. Ἐκ νέου ὁ Μόζαρτ αὐτοσχεδιάζει, ἀλλὰ καὶ πάλιν τὸ κοινὸν ἐν τῇ μέθῃ του ζητεῖ ἀκόμη· ταύτην ὅμως τὴν φορὰν προφέρει τὴν λέξιν «Φίγκαρω» καὶ ὁ Μόζαρτ σπεύδει καὶ πάλιν νὰ εὐχαριστήσῃ ἐκτελῶν ἐπὶ τοῦ «non piu andrai» δωδεκα σπινθηροβολούσας *ποικιλοτροπίας* Παραφροσύνη, φρενητίασις καταλαμβάνει τότε το κοινον. Ἦτο δὲ ἤδη ἐξηπλωμένος ἐν τῇ κλίνῃ του καὶ τὸ πλῆθος ἀνεζήτει αὐτὸν ἀκομη μετὰ κραυγῶν ἐν πάσαις ταῖς γωνίαις τοῦ θεάτρου. Συγκεκινημένος ἐκ τῶν τοσούτων δειγμάτων τῆς εὐνοίας τῶν πολιτῶν τῆς Πράγας, ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν νὰ συνθέσῃ νέον ἔργον, ἀποκλειστικῶς χάριν τῆς φιλομούσου ταύτης πόλεως. ὁ δὲ θεατρώνης Bondini σπεύδει νὰ συνάψῃ παραυτα συμβόλαιον, δι' οὗ ὑπεχρεοῦτο νὰ τὸν ἀμείψῃ κατὰ τὴν προσεχῆ θεατρικὴν περίοδον δι' 100 φλωρ. ἀπέναντι τῆς νέας μελοποιίας του. Εἰς τὴν εὐτυχῆ ταύτην σύμβασιν ὀφεῖλομεν τὸν ἀειθαλῆ Don Giovanni.

Ταύτην τὴν φορὰν ὁ Da Ponte προτείνει τὸ θέμα τοῦ νέου ἔργου· ἡ ἐκλογή του εἶνε ἐπιτυχὴς ὅσον καὶ ἡ τοῦ Μόζαρτ. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐργασιας του κατ' Ἀπρίλιον 1787, λαμβάνει ἀνησυχητικὴν εἴδησιν· ὁ πατήρ του ἠσθένει καὶ τὴν ἀσθένειάν του παρακολουθεῖ ταχὺς ὁ θάνατος. Ὁ πτωχὸς Μόζαρτ εἶνε ἀπαρηγόρητος διότι δὲν ἐνηγκαλίσθη ἅπαξ ἔτη τὸν σπάνιον ἐκεῖνον πατέρα, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ πνευματικὸς πατὴρ τῆς μεγαλοφυΐας του καὶ ἄνευ τοῦ ὁποίου τὸ τάλαντόν του θὰ ἐχάνετο ὑπὸ τὴν γῆν. Ὁσόσαι φύσεις θαυμασίως πεπροικισμένοι, φθίνουσιν ἕνεκα κακῆς διαγνώσεως, ἀμελείας ἢ ἀδιαφορίας τῶν γονέων!

ΙΑ'

Ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ Μόζαρτ ὁ Da Ponte ἔσχε τὴν δύναμιν νὰ γράψῃ ἔργον, ὅπερ διὰ τῆς σκηνικῆς μορφῆς καὶ τῆς θεατρικῆς ἐπινοήσεως, δὲν ὁμοιάζει οὔτε πρὸς τὸ κωμικὸν μελόδραμα, οὔτε πρὸς τὸ σοβαρὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Πρῶτον ῥωμαντικὸν μελόδραμα θὰ ἤρμοζε μᾶλλον νὰ θεωρηθῇ ὁ Don Giovanni.

Ἐν τούτοις ὁ χρόνος παρέρχεται καὶ αἱ δοκιμαὶ ἐξακολουθοῦσιν. Ἡ ἡμέρα προσεγγίζει, καθ' ἣν ἡ πόλις τῆς Πράγας θὰ ἔχῃ τὰ πρωτόλεια τοῦ ἀθανάτου μελοδράματος.

Πιστὸς ὅμως εἰς τὴν κακὴν αὐτοῦ συνειθειαν οὐδένα φθόγγον τῆς εἰσαγωγῆς εἶχεν ἔτι συντεθειμένον· οἱ φίλοι ἀθημονοῦσιν ἀλλ' ὁ Μόζαρτ γελῶν μὲ τὴν ἀνυπομονησίαν των ἀνεβάλλει πάντοτε. Τέλος ἰδοὺ ἡ 28 Ὀκτωβρίου, ἡ παραμονὴ τῆς παραστάσεως. Ἀναβολὴ δὲν ἐπιτρέπεται πλέον. Ἀποπέμπει λοιπὸν τοὺς φίλους καὶ λέγει τῇ συζύγῳ του.

— Βεβαίως θὰ γράψω ὅλην τὴν νύκτα· κράτησέ μου συντροφιὰν σύ. Κάμε μου πόκτε καὶ μὴ μὲ ἀφήσῃς νὰ κοιμηθῶ.

Ἡ Κωνστάντσα παρασκευάζει τὸ εὐνοούμενον ποτόν, ἀφηγουμένη παραμύθιόν τι καὶ ὁ Μόζαρτ γράφει. Τοῦ παραμυθιου τούτου ἕπεται ἕτερον, ὁ δὲ Μόζαρτ ἐξακολουθεῖ ἐργαζόμενος. Μετ' ἀρκετὴν ὅμως ὥραν ἡ ναρκωτικὴ δύναμις του ποτοῦ ὑπερισχύει καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ παραμυθιου καταπίπτει ἐπαισθητῶς. Ὁσακις δὲ ἡ σύζυγος σταματᾷ ἡ κεφαλὴ τοῦ διδασκάλου κλίνει ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἡ χεὶρ αὐτοῦ ναρκοῦται καὶ οἱ ὀφθαλμοι του κεκοπιακότες καλύπτονται ὑπὸ τῶν βλεφάρων του.

Βλέπουσα αὐτὸν καταβάλλοντα ματαίας προσπαθείας, ὅπως μὴ ἀποκοιμηθῇ, ἡ σύζυγος τὸν συμβουλεύει ν' ἀναπαυθῇ ὀλίγον, ὑποσχομένη νὰ τὸν ἐξυπνήσῃ μετὰ μίαν ὥραν. Ἀποκοιμᾶται παρευθὺς καὶ τόσον βαθέως, ὥστε ἡ Κωνστάντζα λυπεῖται νὰ τὸν στερήσῃ τοῦ εὐεργετικοῦ ἐκείνου ὕπνου. Τὸν ἀφίνει μίαν ἔτι ὥραν ἀλλὰ παρερχομένης καὶ ταύτης, μετὰ θλίψεως ἀξίας νὰ ἐμπνεύσῃ συγκινητικωτατον ποίημα, τὸν ἀφυπνίζει. Εἶνε ἤδη 5η τῆς πρωΐας ἀλλὰ τὴν 7ην, καθ' ἣν στιγμὴν εἰσέρχεται ὁ ἀντιγραφεὺς, ὁ συνθέτης γράφει τὸν τελευταῖον φθόγγον.

Τὴν ἑσπέραν κατὰ τὴν ἐμφάνισίν του πρὸ τῆς ὀρχήστρας τὸ κοινὸν χαιρετίζει αὐτὸν ἐνθουσιωδῶς. Περιττὸν νὰ εἴπωμεν ἦτο πανηγυρικὴ ἡ πρώτη αὕτη παράστασις· ὅτε δὲ διὰ τελευταίαν φορὰν κατέπεσεν ἡ αὐλαια, ὁ δὲ Μόζαρτ ἀπηυδημένος ἐκ τῆς συγκινήσεως καὶ τοῦ κόπου ἠγέρθη ὅπως χαιρετίσῃ ἅπαξ ἔτι τὸ προσφιλὲς αὐτοῦ κοινόν, οἱ παρεστῶτες ὡς ἐκ συμφώνου ἀνίστανται αὐθορμήτως καὶ ἐκρήγνυνται εἰς ἀτελευτήτους ζητωκραυγὰς εἰς ἃς ἀπαντῶσι θορυβωδῶς τὰ χαλκινα ὄργανα τῶν ἐξισου ἐνθουσιασθεντων μελῶν τῆς ὀρχήστρας.

ΙΒ'

Ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἐπανακάμπτει ὁ Μόζαρτ εἰς Βιέννην, ὁ ἔνδυξος Glück κλείει διὰ παντὸς τοὺς ὀφθαλμούς. Ὁ Μόζαρτ κατὰ φυσικὸν λόγον διαδέχεται αὐτὸν ἐν τῇ θέσει τοῦ συνθέτου τοῦ Αὐτοκρ. θαλαμου ἧς ὁ μισθὸς ἀνέρχεται εἰς 2,000 φιορ. Ἀλλ' ἡ φυλαργυρία τοῦ Αὐτοκράτορος ἐλαττοῖ ταῦτα εἰς 800 μόνον.

Μετά τινα καιρὸν ὁ Αὐτοκράτωρ διατάσσει τὴν μελέτην τοῦ Δὸν Γκιοβάννη, ὅστις παραταθεὶς τὴν 7 Μαΐου 1788 τυγχάνει ψυχροτάτης δεξιωσεως, καίτοι ἄριστα διερμηνευθείς. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἀντιλαμβάνεται ἐν τούτοις τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔργου καὶ λέγει πρὸς τὸν Da Ponte.

— Θεσπεσια μουσική! Θαυμασιωτέρα καὶ τῆς τῶν *Γάμων τοῦ Φίγκαρω*. Ἀλλ' ἀτυχῶς ἀκαταλληλος τροφὴ διὰ τὸν στόμαχον τῶν Βιεννατων μου.

Δὲν δυνάμεθα νὰ λεπτολογήσωμεν ἐπὶ τῆς μελοποιίας ταύτης· ἀρκούμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι καθ' ἡμᾶς εἶναι τὸ ἐξοχώτερον τῶν ἔργων του. Κατωτερον ἴσως τῶν *Γάμων τοῦ Φίγκαρω* ὡς πρὸς τὴν μορφὴν καὶ τὴν ἀνέλιξιν τῶν μεγάλων ἀσμάτων τοῦ ὅλου, κατωτερον τοῦ *Μαγεμένου Αὐλοῦ* ὡς πρὸς τὴν δημῳδη χαριν καὶ τὴν μελῳδιαν, ἀλλ' ἀνώτερον παντὸς ἄλλου ἀναντιρρήτως κατὰ τὴν δύναμιν τῆς ἐπινοήσεως καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν χαρακτήρων.

Τὸ ἔργον ὅμως τοῦτο ἔμελλε θᾶττον ἢ βραδιον νὰ περιέλθῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ νὰ τυχῇ τῆς παγκοσμιου ἐκτιμήσεως οὐ μόνον τῶν φιλων τῆς μουσικῆς ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρίστων αὐτῆς διδασκάλων.

Ἡμέραν τινὰ ἐν πολυχρήμῳ κύκλῳ ἠρωτήθη ὁ Ροσίνης ποῖον τῶν μελοδραμάτων του προτιμᾷ. Ὁ Ροσίνης ἀπαντᾷ.

— Θέλετε νὰ μαθετε ποῖον ἐκ τῶν ἔργων μου προτιμῶ πλειότερον; Ἰδοὺ λοιπόν. Προτιμῶ τὸν Δὸν Γκιοβάννην!

Ὁ κ. Lavoix πατὴρ ἀφηγεῖται πάλιν,

ὅτι ἡμέραν τινα ἐγίνετο λόγος παρὰ τῷ Ροσίνῃ περὶ τοῦ Βετόβεν.

— Ἀλλὰ θὰ τὸν ἐγνωρίσατε ἐρωτᾷ ὁ κ. Lavoix καθ' ἣν ἐποχὴν εὑρίσκεθε εἰς Βιέννην.

— Ὄχι ἀπήντησεν ὁ Ροσίνης. Εἶχε κακὸν χαρακτῆρα καὶ οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ μὲ δεχθῇ. Ὅπερ δὲν ἐμποδίζει, προσέθηκε μειδιῶν, νὰ εἶνε κατ' ἐμὲ ὁ πρῶτος συνθέτης τοῦ κόσμου.

— Ὦ, πῶς τρέχετε, εἶπεν ὁ κ. Lavoix. Ὁ πρῶτος συνθέτης τοῦ κόσμου; Καὶ τὸν συνθέτην τοῦ Δὸν Γκιοβάννη, φίλτατε διδάσκαλε, τὸν λησμονεῖτε;

— Ἀ, ἀπεκρίθη ὁ Ροσίνης, ἐκεῖνος ἦτο *ὁ μόνος!*

(Ἕπεται τὸ τέλος)

ΑΘΗΝΑ Ν. ΣΕΡΕΜΕΤΗ

ΙΑΠΩΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ο ΜΕΜΨΙΜΟΙΡΟΣ

(Μῦθος)

Ἔζη ποτὲ ἐν Ἰαπωνίᾳ πτωχὸς λιθοτόμος, ἐργαζόμενος ἐν τοῖς λατομείοις.

Τὸ ἔργον αὐτοῦ ἦτο τραχύ, εἰργάζετο πολύ, ἀλλ' ὀλίγα ἐκέρδιζε καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἦτο εὐχαριστημένος ἐκ τῆς τύχης του.

«Ὦ! ἔλεγεν· ἂς ἠδυνάμην μίαν μόνον ἡμέραν νὰ εἶμαι πλούσιος· νὰ φορέσω μαλακὸν μετάξινον μανδύαν καὶ νὰ κατακλιθῶ ἐπὶ μαλακῆς στρωμνῆς ἐκ παχέων πτίλων.» Τοιαύτη ἦτο ἡ εὐχή, ἣν καθ' ἑκάστην ἀπέτεινε πρὸς τὸν οὐρανόν. Τέλος ἄγγελος ἐμφανισθεὶς τῷ λέγει· «Γεννηθήτω κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου.»

Καὶ ὁ λιθοτόμος ἐγένετο πλούσιος, ἐφόρεσε μαλακὸν μετάξινον μανδύαν καὶ κατεκλιθη ἐπὶ ἁπαλῆς στρωμνῆς ἐκ παχέων πτίλων.

*

Ἡμέραν τινα βλέπει τὸν αὐτοκράτορα διαβαίνοντα τὴν κεντρικωτέραν τῆς πόλεως ὁδὸν μετὰ τοῦ ἐπιτελείου του· προεπορεύοντο καὶ εἵποντο ἱππεῖς σωματοφύλακες, ὧν ἡ στολὴ καὶ τὰ ὅπλα ἔστιλβον, ἐν δὲ τῷ μέσῳ ὁ αὐτοκράτωρ, περιφρουρούμενος ὑπὸ τῶν αὐλικῶν, οἵτινες ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐκράτουν ἀλεξήλιον ἀπαστράπτον ἐκ χρυσῶν κεντημάτων.

— Τί μὲ ὠφελεῖ νὰ εἶμαι πλούσιος, ἐψιθύρισε τότε ὁ λιθοτόμος μας, ἀφοῦ δὲν ἠμπορῶ, δὲν ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἐξέλθω ἀκολουθούμενος ὑπὸ σωματοφυλάκων καὶ περιφρουρούμενος ὑπὸ αὐλικῶν κρατούντων ὑπὸ τὴν κεφαλήν μου χρυσοῦν ἀλεξήλιον; Διατί νὰ μὴ εἶμαι αὐτοκράτωρ;

— Θὰ γείνῃς· τῷ λέγει ὁ ἄγγελος.

Καὶ ἐγένετο αὐτοκράτωρ· Καὶ ἐξήρχετο περιφρουρούμενος ὑπὸ τῶν αὐλικῶν κρατούντων ὑπὲρ τὴν κεφαλήν του ἀλεξήλιον ἀπαστράπτον ἐκ χρυσῶν κεντημάτων, καὶ προεπορεύοντο καὶ εἵποντο ἱππεῖς σωματοφύλακες, ὧν ἡ στολὴ καὶ τὰ ὅπλα ἔστιλβον.

*

Ὁ ἥλιος ἐν τούτοις διὰ τῶν καυστικῶν αὐτοῦ ἀκτίνων ξηραίνει τὴν ἐξοχήν· ἡ δὲ πλήρης κονιορτοῦ ὁδὸς ἀντανακλᾷ τὴν λάμψιν αὐτοῦ καὶ κατοπτεύει τοὺς ὀφθαλμούς.

— Τί τὸ ὄφελος νὰ εἶσαι αὐτοκράτωρ, εἶπε τότε ὁ ἥρως μας. ὅταν ἡ θερμότης τῆς ἡμέρας σὲ καταβάλλει, καὶ ὁ ἥλιος λάμπει περισσότερον σοῦ καὶ ἐξασκεῖ τόσην ἐπὶ σοῦ ἐπίδρασιν; Ὦ! νὰ ἠδυνάμην νὰ εἶμαι ἥλιος!

— «Πρόσεχε! εἰσακεύχαριστημένος;» τὸν ἐρωτᾷ ὁ ἄγγελος· διότι εἶχεν ἤδη γίνῃ ἥλιος. καὶ ἐξικόντιζε τὰς ἀκτῖνας του παντοχοῦ, δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω. Καὶ ἐξήραινε τὰ χόρτα τῆς γῆς καὶ ἐφλόγιζε τὰ πρόσωπα τῶν ἐπὶ γῆς ἠγεμόνων.

*

Ἀλλ' ἓν νέφος παρενεβλήθη μεταξὺ τῆς γῆς καὶ αὐτοῦ, ὅπερ ἐκώλυε τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου νὰ κατέλθωσιν ἐπὶ τὴν γῆν.

— Ἰδοὺ ὁ ἰσχυρότερός μου! ἐφώνησεν ὁ ἥλιος. Λοιπὸν ἓν νέφος νὰ εἶνε ἱκανὸν νὰ ἀνθίσταται εἰς τὴν δύναμίν μου; Καὶ δὲν θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ εἶμαι νέφος;

— Καὶ τοῦτο θὰ σοῦ γείνῃ· εἶπεν ὁ ἄγγελος.

Πάρυτα ἡ μεταμόρφωσις ἐγένετο καὶ τὸ νέον νέφος λαμβάνει τὴν θέσιν του ὑπερηφάνως μεταξὺ ἡλίου καὶ γῆς. Ἀρέσκεται πολὺ νὰ ἐμποδίζει τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, καὶ τόσον ἐπιτυγχάνει, ὥστε βλέπει ἐπὶ τῆς γῆς τὴν ἀντανάκλασιν τῆς σκιᾶς του. Μετὰ ταῦτα ἄρχεται ῥίπτον ἐπὶ τῆς γῆς σταγόνας βροχῆς, ἥτις βαθμηδὸν μεταβάλλεται εἰς τοιοῦτον ὑετόν, ὥστε οἱ χείμαρροι ἐκχειλίζουσι καὶ οἱ ποταμοὶ πλημμυροῦντες καταστρέφουσι τοὺς ἀγρούς. Οὐδὲν πλέον ἀνθίσταται εἰς τὴν ὁρμὴν τῆς πλημμύρας.

*

Μόνον εἷς βράχος ἀκλόνητος ἔρρεπτε βλέμματα περιφρονήσεως καὶ οἴκτου πρὸς τὰ περὶς αὐτοῦ συμβαίνοντα. Μάτην τὰ ὕδατα μυκώμενα προσέβαλλον αὐτὸν μετὰ λύσσης· ὁ βράχος ἔμενεν ἀσάλευτος, τὰ δὲ ἀφρώδη κύματα μανιωδῶς προσκρούοντα ἐξηφανίζοντο ὑπὸ τοὺς πόδας του.

— Καὶ λοιπὸν εἷς βράχος νὰ μὲ ὑπερτερήσῃ; ἐφώνησεν ἐν ὀργῇ τὸ νέφος· τότε θὰ ἐπεθύμουν νὰ εἶμαι βράχος.

— Θὰ γείνῃς ἀποκρίνεται ὁ ἄγγελος.

Καὶ ἰδοὺ αὐτὸς πάρυτα μετεμορφωθεὶς εἰς βράχον τραχὺν καὶ ἀκλόνητον, ἀναίσθητον εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ἀδιάφορον εἰς τοὺς χειμάρρους τῆς βροχῆς καὶ εἰς τὴν σύγκρουσιν τῶν ταραχωδῶν κυμάτων.

*

Ἐν τούτοις ὑπὸ τοὺς πρόποδας αὐτοῦ διακρίνει ἐργάτην πτωχὸν κρατοῦντα εἰς χεῖρας σφῦραν καὶ σφυρίον καὶ ὁ ἐργάτης οὗτος ἀφαιρῶν ἀπορρῶγας ἐκ τοῦ βράχου μεταποιεῖ αὐτοὺς εἰς τετραπλεύρους λίθους.

— Ἀλλὰ τί τοῦτο; ἀνεφώνησεν ὁ βράχος· εἷς ἄνθρωπος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἀποσπᾷ ἐκ τῶν σπλάχνων μοῦ ὁλοκλήρους λίθους; Πέπρωται λοιπὸν νὰ εἶμαι ἀσθενέστερος αὐτοῦ τοῦ ἐργάτου; Τότε ἐξ ἁπάντων πρέπει νὰ γείνω ὁ ἄνθρωπος οὗτος.

— Γεννηθήτω τὸ θέλημά σου· τῷ λέγει ὁ ἄγγελος.

Καὶ ἐγένετο ἄνθρωπος ὅπως καὶ πρότερον, πτωχὸς λιθοτόμος, ἐργαζόμενος ἐν τοῖς λατομείοις.

Τὸ ἔργον τοῦτο εἶνε τραχύ· ἐργάζεται πολὺ καὶ ὀλίγα κερδίζει· εἶνε ὅμως εὐχαριστημένος ἐκ τῆς τύχης του.

Σ. Χ.

ΑΙ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΙ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

MAURICE PALÉOLOGUE

ΠΕΚΙΝΟΝ

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Ἡ συνημμένη τῇ μεσημβρινῇ τῶν τειχῶν τῆς «Ταρταρικῆς πόλεως» πλευρᾷ «Σινικὴ πόλις», εἶνε ἀσυγκρίτως ἥττονος λόγου ἀξία ὑπὸ γραφικὴν καὶ ἀρχιτεκτονικὴν ἔποψιν. Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς εἰσὶ σκολιαὶ καὶ στεναί, ὑπαρότεραι δέ, εἰ δυνατόν, καὶ δυσωδέστεραι τῶν τῆς παρακειμένης πόλεως· νωθρότερα εἶνε ἐν αὐτῇ ἡ ἀστυνομικὴ ἐπιτήρησις, οἱ δὲ ἐπαῖται ἰταμότεροι καὶ πολυπληθέστεροι. Πειραθέντες νὰ διευθετήσωσιν ἐπὶ τὸ κανονικώτερον τὸν πολυδαίδαλον ἐκεῖνον τῶν στενωπῶν καὶ δρομίσκων λαβύρινθον, ἐχάραξαν ἀπ' ἄρκτου εἰς μεσημβρίαν καὶ ἀπ' ἀνατολῶν εἰς δυσμὰς δύο μεγάλας σταυροειδῶς διατεμνομένας λεωφόρους· ἀλλ' ἡ γενικὴ ὄψις τῶν ὁδῶν δι' ὧν διέρχονται αὗται, οὐδόλως μετεβλήθη. Εἶνε ἡ ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλις, ἐν ᾗ ὑπάρχουσι τὰ καταστήματα καὶ τὰ ἐργοστάσια, τὰ θέατρα καὶ τὰ ἑστιατόρια, τὰ καπνιστήρια τοῦ ὀπίου καὶ οἱ οἶκοι τῆς ἀπωλείας.

Τὸν αὐτὸν ὁμοιόμορφον τύπον ὃν παρετηρήσαμεν εἰς τὰς οἰκοδομὰς τῆς «Ταρταρικῆς πόλεως» συναντῶμεν νῦν καὶ ἐνταῦθα. Οὐδὲν ἐξωτερικὸν γνώρισμα διακρίνει τὰ θέατρα ἀπὸ τῶν λοιπῶν οἰκιῶν· ἡ εἴσοδος αὐτῶν συνίσταται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐξ ἁπλουστάτης καὶ χθαμαλῆς θύρας ἀγούσης εἰς αὐλήν, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ὑψοῦται εὐρύ, ἀλλ' ἐστερημένον πάσης ἀρχιτεκτονικῆς ἀξίας οἰκοδόμημα. Ἡ αἴθουσα τοῦ θεάτρου ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς πλατείας, σκηνῆς ἄνευ αὐλαίας καὶ μονορόφου ἐξέδρας, πάντων δὲ τούτων ἁπλούστατα διακεκοσμημένων. Μικραὶ τράπεζαι εἰσὶ τοποθετημέναι ἐπὶ τῆς πλατείας καὶ τῆς ἐξέδρας, παρὰ τὰς ὁποίας, διαρκούσης τῆς παραστάσεως, (ἥτις συνήθως γίνεται ἀπὸ τῆς μεσημβρίας μέχρι τῆς πέμπτης ἑσπερινῆς ὥρας), τὸ κοινὸν τεῖοποτεῖ, τρώγει, καπνίζει, ἐνῷ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ὑπὸ τοὺς ἦχους ἐκκωφωτικῆς ὀρχήστρας, ἐξελίσσεται ἱστορικόν τι ἢ μυθολογικὸν δρᾶμα, ἐρωτική τις ἢ ἠθολογικὴ κωμῳδία, μάλιστα δὲ δρᾶμά τι, ἐκ τῶν μακροσκελῶν ἐκείνων οἰκογενειακῶν, τὰ ὁποῖα κέκτηνται τὸ ἰδιαίτερον πρόσωπον νὰ συγκινῶσι τὰς κινεζικὰς καρδίας.

Οὐδὲν ἐπίσης διακρίνει τὰ ἑστιατόρια, ἐκτὸς τῆς προθήκης, ἥτις χρησιμεύει ἐν ταύτῃ ὡς ἀποθήκη ἐδωδίμων καὶ μαγειρεῖον — εὐφυὴς ἄλλως διάταξις, ὡς ἐπιτρέπουσα εἰς τὸν πελάτην νὰ κρίνῃ πρὶν ἀνέλθῃ, τὸ ποιὸν τῶν φαγητῶν, τὴν καθαριότητα καὶ τὴν τέχνην τοῦ μαγείρου. Τὴν αὐτὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν ἔχουσι καὶ τὰ καπνιστήρια τοῦ ὀπίου, διακρινόμενα μόνον ὑπὸ τῶν διαβατῶν ἐκ μικρῶν τεμαχίων χάρτου προσκεκολλημένων ἐπὶ τῆς θύρας ἑκάστου αὐτῶν. Ἐὰν ὁ ἀναγνώστης εἶχε τὴν περιέργειαν νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ καταστήματος, ἤθελεν ἰδῇ μίαν ἢ πλείονας αἰθούσας δι ὀρημένας διὰ λεπτῶν φραγμάτων εἰς κοιτωνίσκους, ἐν ἑκάστῳ δ' αὐτῶν τρεῖς ξυλίνας ἢ μαρμαρίνας κλίνας, διατεταγμένας ἐν εἴδει τρικλίνου. Ὁ καπνιστὴς καθήμενος ἐκεῖ ἐξαπλοῦται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς, ἔχων ψίαθον ὑπὸ τὴν ὀσφὺν καὶ προσκεφάλαιον ὑπὸ τὸν αὐχένα. Φέρουσιν αὐτῷ καπνοσύριγγα, συνισταμένην ἐκ κλαμίνου σωλῆνος καὶ μικροῦ ἐκ μετάλλου, νεφρίτου λίθου, ἢ μορρίνης πυραύνου, ἀνημμένον νυκτερινὸν λυχνίσκον καὶ μικρὸν κύπελλον ἐκ κασσιτέρου περιέχον 3 ἢ 4 γραμμάρια ἐκχυλίσματος ὀπίου. Διὰ τῆς αἰχμῆς βελόνης, λαμβάνει μικρὰν σταγόνα ἐκ τοῦ ναρκωτικοῦ ὑγροῦ, θέτει αὐτὴν μετὰ προσοχῆς ἐπὶ τοῦ πυραύνου καὶ πλησιάζων τὴν καπνοσύριγγα αὐτοῦ εἰς τὴν φλόγα τῆς λυχνίας, εἰσπνέει διὰ μιᾶς τὸν καπνὸν τοῦ ἀναφλεχθέντος ὀπίου. Δριμύα τις ἀναθυμίασις, ὀσμὴ βαρεῖα καὶ ἐκνευριστικὴ πληροῖ πάραυτα τὴν ἀτμόσφαιραν· φῶς θολερὸν φωτίζει ἀμυδρῶς τὰς γωνίας τῆς αἰθούσης· οὐδεὶς θόρυβος φωνῶν· ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἀόριστός τις οἰμωγή· ἐπὶ τῶν ἀκινήτων καὶ σιωπηρῶν καπνιστῶν ληθαργικὴ καὶ πλήρης ὀνείρων πλανᾶται ἀτμόσφαιρα.

Δύο μόνον ἄξια λόγου οἰκοδομήματα κέκτηται ἡ «Σινικὴ πόλις», τὸν Ναὸν τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τὸν Βωμὸν τῆς Γῆς.

Περιβαλλόμενος ὑπὸ τείχους μιᾶς ἔχοντος λεύγης περιφέρειαν, ὁ Ναὸς τοῦ Οὐρανοῦ ὑψοῦται ὑπείθριος, ἄνευ στέγης καὶ τοίχων.

Τρία ὑπερκείμενα ἀλλήλων ἄνδηρα σχήματος κυκλικοῦ καὶ περιβαλλόμενα ὑπὸ μαρμαρίνων κιγκλιδωμάτων, ἀνέχουσι μαρμαρίνην τράπεζαν ἐφ' ἧς αἱ ἐπίσημοι τελοῦνται θυσίαι· τὸ κατώτατον τῶν ἀνδήρων ἔχει 120 ποδῶν διάμετρον, τὸ δὲ ὕψιστον ἔχει ὕψος 25 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ποδῶν. Σειρὰ αἰωνοβίων δένδρων πλαισιοῖ τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο πρὸς τὸν οὐράνιον οὕτως εἰπεῖν θόλον ἀνυψοῦσα αὐτό. Εὐάρεσμα ἐν τῷ κόσμῳ μνημεῖα εἶνε ἁπλούστερα καὶ ἐν ταύτῳ μεγαλοπρεπέστερα τοῦ προκειμένου.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον μεταβαίνει ὁ αὐτοκράτωρ τρὶς τοῦ ἔτους (κατὰ τὸ χειμερινὸν καὶ θερινὸν ἡλιοστάσιον, καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος), ἵνα προσφέρῃ θυσίας πρὸς τὸν Οὐρανόν, τοῦ ὁποίου αὐτὸς εἶνε ὁ ἐπὶ τῆς Γῆς ἀντιπρόσωπος.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἀνηγέρθη τὸ 1421 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος *Γούγκ-λώ*, τρίτου κατὰ σειρὰν ἡγεμόνος ἐκ τῆς δυναστείας τῶν *Μίνγκ*. Μέχρι τοῦ ἔτους 1531, ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ ἐτελοῦντο καὶ αἱ ὀφειλόμεναι τῇ Γῇ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος θυσίαι· ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐπὶ ἰδίου προσφέρονται αὗται βωμοῦ, ὑψουμένου πρὸς τὸ ἕτερον μέρος τῆς πλατείας, ἐφ' ἧς κεῖται ἡ κυρία εἴσοδος τοῦ ναοῦ.

Τὰ δύο ταῦτα μνημεῖα εἰς ἰδίκν ὅλως ἀφιερωμένα λατρείαν, τῆς ὁποίας ὁ αὐτοκράτωρ εἶνε ὁ μόνος λειτουργός, εἶνε μονοειδικὰ εἰς τὸ εἶδος αὐτῶν καὶ ἀποτελοῦσι τὴν μόνην παραλλαγὴν τοῦ παραδεδεγμένου ἐν Σινικῇ ὁμοιομόρφου σχήματος διὰ τὰ οἰκοδομήματα πασῶν τῶν θρησκειῶν. Ἀπεικονίζουσιν ἀναμφιβόλως τὸν ἀρχικὸν τῶν σινικῶν ναῶν τύπον, τὸν ὑπαίθριον βωμόν, ἐντὸς ἱεροῦ περιβόλου, τοῦ ἀρχαίου *τεμένους*. Ἡ ἰδέα τοῦ νὰ οἰκοδομήσωσιν τῇ θεότητι αὐτῶν οἶκον περιτετειχισμένον καὶ ἐπεστεγασμένον, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ τοῖς Σίναις οἵτινες δὲν ἐπροσωποποίουν τοὺς θεοὺς αὐτῶν; ἀλλὰ καίπερ δαψιλεῖς προσφέροντες εἰς τὰς φυσικὰς δυνάμεις θυσίας, ὡς σύμβολα οὐχὶ δὲ ὡς πραγματικότητας ἐλάτρευον αὐτάς. Βραδύτερον, ὅτε σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου ἡ λατρεία κατέστη πολυπλοκωτέρα, ὅτε εἰς τὰς ἁπλᾶς καὶ ἀπεριττους τῶν ἀρχαίων χρόνων ἱεροτελεστείας προσετέθη καὶ φιλοσοφική τις διδασκαλία, ἐπέστη αὐτοῖς ἡ ἀνάγκη νὰ καλύψωσιν ὑπὸ στέγην καὶ διὰ τοίχων νὰ περιβάλωσι τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν τελετάς. Βραδύτερον ἔτι, ὅτε κατὰ τὸν Β'. μετὰ Χριστὸν αἰῶνα, ὁ Βουδδισμὸς συνεκόμισεν μεθ' ἑκυτοῦ τὴν λειτουργίαν καὶ τὰς ἁγίας αὐτοῦ εἰκόνας, νέας ὑπέστη τὸ σχέδιον τῶν ναῶν μεταμορφώσεις, τελειοποιηθὲν καὶ ποοσλαβὸν τὸν ἀρχιτεκτονικὸν ἐκεῖνον τύπον ὃν μέχρις ἡμῶν διετήρησεν.

Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων θρησκευτικῶν οἰκοδομημάτων καὶ ναοῦ τινος ἀφιερωμένου τῇ θεᾷ τῆς Χάριτος καὶ τοῦ Ἑλέους *Κουάν-γίν*, οὐδὲν ἄξιοθέατον μνημεῖον, ὑπολείπεται ἡμῖν ἐν τῇ «Σινικῇ πόλει», ἐκτός, τοῦ παρακειμένου τῷ παλαιῷ σινικῷ ἀγγειοπλαστείῳ *Λεαολ-τσάγκ*, ὡραίου μωαμεθανικοῦ *τεμένους Αἰ-παϊ-τσὲ* τοῦ ἀξιολογωτάτου τῶν ἐν Πεκίνῳ. Εἶνε, πράγματι, γνωστὸν ὅτι παρὰ τὸν κουφουκιανισμόν, τὸν ταοϊσμὸν καὶ τὸν βουδδισμὸν ὁ κατὰ τὸν Ζ'. αἰῶνα εἰσαχθεὶς εἰς τὴν Σινικὴν μωαμεθανισμός, ἀριθμεῖ ἤδη ἐν αὐτῇ πολυπληθεῖς ὀπαδούς, περὶ τὰ εἴκοσι περίπου ἑκατομμύρια.

Ὡς οἱ βουδδικοὶ ναοί, οὕτω καὶ τὰ μωαμεθανικὰ ἐν Σινικῇ τεμένη οὐδὲν ἐξωτερικὸν κέκτηνται σημεῖον τῆς ξένης αὐτῶν καταγωγῆς.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Πεκίνῳ κατοικούντων μωαμεθανῶν ὑπολογίζεται περὶ τὰς εἴκοσι πέντε περίπου χιλιάδας. Ἔχουσιν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ μονοπώλιον τῶν κρεοπωλείων καὶ τῶν δημοσίων λουτρῶν, τὰς δ' ἐπιγραφὰς τῶν καταστημάτων αὐτῶν κοσμεῖ συνήθως ἡ ἡμισέληνος.

Τὰ ἤθη αὐτῶν διαφέρουσιν πολὺ τῶν κινεζικῶν, κεῖται ἐξ οὐδενὸς ἐξωτερικοῦ σημείου, οὐδ' ἐν τῇ φυσιογνωμίᾳ, οὐδ' ἐν τῇ ἀμφιέσει, δύναταί τις νὰ διακρίνῃ αὐτούς. Ζῶσιν ἀπομεμονωμένοι καὶ συνάπτουσι γάμους πάντοτε πρὸς ἀλλήλους, φημίζονται ὡς ἐλεήμονες πρὸς τοὺς ὁμοθρήσκους αὐτῶν, ὑπάρχει δὲ καὶ παροιμία τις περὶ αὐτῶν ἐν Πεκίνῳ ὅτι «οὐδεὶς πτωχὸς ὑπάρχει παρὰ τοῖς μουτουλμάνοις.»

Ἀξιοσημείωτος εἶνε ὁ χαρακτηρισμὸς οὗτος, ἐὰν ἀναλογισθῇ τις ὅτι μεγαλούπολις οὐκ τὸ Πεκῖνον οὐδὲ ἓν κέκτηται εὐαγὲς ἵδρυμα, οὐδὲ ἓν δημόσιον ἢ ἰδιωτικὸν διὰ τοὺς ἀπόρους, τοὺς ἀσθενεῖς, τοὺς γέροντας τοὺς παράφρονας ἄσυλον. Καὶ παρέχονται μὲν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν, ἐν ταῖς πλουσίαις συνοικίαις, ἐλεημοσύναι ἢ διανέμονται φάρμακα εἰς τοὺς πτωχούς, ἀλλὰ πάντα ταῦτα προέρχονται ἐξ ἰδιωτικῆς, ἐστερημένης παντὸς ἐπισήμου ἢ πολιτειακοῦ χαρακτῆρος, πρωτοβουλίας, σκοπούσης δὲ τὴν ἐπιδειξιν μᾶλλον ἢ τὴν ἀληθῆ φιλανθρωπίαν.

Ὡς ἐκ τούτου οἱ ἐπαῖται εἰσὶν ἡ ἐπονείδιστος μάστιξ, ἡ αἰσχίστη καὶ ἀηδεστάτη τοῦ Πεκίνου πληγή. Περὶ τὰς ὀγδοήκοντα ὅλας χιλιάδας ὑπολογιζόμενοι, ἰδίαν ἀποτελοῦσι κοινωνικὴν τάξιν, εἴδός τι σωματείου, ἔχοντος τὰς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ παραδόσεις καὶ προνομίας, ἀκριβῶς ὅπως αἱ κατὰ τοὺς μέσους ἐν τῇ Δύσει αἰῶνας, ἀδελφότητες τῶν ἐπαιτῶν, καὶ ὡς αὗται ἐπίσης, ἔχοντος τὸν «Αὐτοκράτορα τῆς Γαλιλαίας» του, τὸν «Δοῦκα τῆς Αἰγύπτου», τὸν «Βασιλέα τῶν Οὐνων», ἀρχηγὸν δῆλον ὅτι κανονικῶς ἐκλελεγμένον καὶ σεβαστόν. Τὸ περιεργότατον ὅμως εἶνε, ὅτι ὁ ἀρχηγὸς οὗτος, ὁ ὁποῖος ἔχει στήσει τὸ στρατηγεῖον αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γεφύρας «τῆς Πύλης τοῦ Οὐρανοῦ», εἶνε ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένος ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας τῆς πρωτευούσης, ἥτις συνεννοεῖται κατ' εὐθεῖαν μετ' αὐτοῦ περὶ πάντων τῶν εἰς τὸ σωματεῖον ἀφορώντων.

Τῆς δ' ἀθλιότητος αὐτῶν οὐδεμία περιγραφὴ δύναται νὰ παράσχῃ ἰδέαν. Ἐκτὸς μικροῦ περὶ τὴν ὀσφῦν ῥάκους, περιφέρονται ἀνὰ τὰς ὁδοὺς ἐντελῶς γυμνοὶ κατὰ τὰ ἄλλα. Καὶ κατ' αὐτὰ τὰ δριμύτατα τοῦ χειμῶνος ψύχη, ὅτε πνέουσιν ἐκ τῆς Μογγολικῆς οἱ σφοδροὶ καὶ αἰφνίδιοι ἐκεῖνοι ἄνεμοι, τὸ δὲ θερμόμετρον δεικνύει 15 βαθμοὺς ὑπὸ τὸ μηδέν, οἱ πλεῖστοι τῶν δυστυχῶν τούτων οὐδὲ ἓν ῥάκος ἔχοντες ἵνα καλύψωσι τὰ ῥιγῶντα αὐτῶν μέλη, καθ' ἑκάστην ἐσπέραν ἀποθνήσκουσιν ἐκ ψύχους καθ' ἑκατοντάδας. Ὠχροὶ καὶ κατεσκληκότες, ψωραλέοι καὶ βρύοντες ἑλκῶν, περιφέρονται ἀνὰ τὴν πόλιν ἐνοχλοῦντες τοὺς διαβάτας διὰ τῶν ἀφοσήτων αὐτῶν κλαυθμυρισμῶν καὶ διαμφισβητοῦντες πρὸς τοὺς κύνας τὴν κατοχὴν τῶν ἐκ τῶν οἰκιῶν ἀπορριπτομένων σκυβάλων. Ἄλλοτε πάλιν ἐπὶ ὁλοκλήρους ὥρας κάθηνται νωθροὶ ἐνώπιον καταστήματός τινος, ἀναγκαζοντες οὕτω τοὺς πελάτας καὶ ἐπὶ μόνῃ τῇ θέᾳ αὐτῶν νὰ τρέπωνται εἰς φυγήν, μέχρις οὗ ἀπωλέσας τὴν ὑπομονὴν ὁ καταστηματάρχης, ῥίψῃ πρὸς αὐτοὺς δεκάκα σαπηκίων[1]. Τῆς νυκτὸς ἐπερχομένης ζητοῦσι καταφύγιον κάτωθεν γεφύρας τινος, ὑπὸ τὰς πύλας

[1] Τὸ εὐτελέστερον τῶν σινικῶν νομισμάτων. Ἡ διαίρεσις αὐτῶν ἔχει οὕτω: Ταὲλ ἢ λιὲνγκ = 10 μὲχ ἢ τσιέν, ἕκαστον τσιεν = 10 καν-δαρὶν ἢ φάν, ἕκαστον φὰν = 10 κὲσχ ἢ λὶ ἢ σαπήκια (Ἐν Ταὲλ = 7.91 φρ.) (Σ.Μ.).

τῆς πόλεως ἢ ἐντὸς οἰκίας τινὸς ἠρειπωμένης, ἢ ἀπλούστερον μᾶλλον κοιμῶνται ἐκεῖ ἔνθα εὑρέθησαν, ἀναμίξ, ἄνδρες, γυναῖκες, παρθένοι, παιδία, συμπτυσσόμενοι εἰς ὄγκους ἀμόρφους, ἐν τερατώδει συμφυρμῷ ἡλικιῶν, γενῶν καὶ ἀσθενειῶν. Ἡ σωματικὴ αὐτῶν ἀθλιότης εἶνε τοιαύτη, ὥστε λησμονεῖ τις πρὸ αὐτῆς τὴν ἠθικὴν κατάπτωσιν. Ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτῶν πᾶσα ἀνταύγεια ζωῆς ἐσωτερικῆς ἐξέλιπεν, πᾶν φυσιογνωμίας ἴχνος ἐσβέσθη. Νομίζει τις μάλιστα ὅτι οὐδὲ πάσχουσι πλέον, ὅμοιοι πρὸς τὰ ἐν κακουχίαις ἀποσκληρυνθέντα κτήνη.

Λέγων ἀνωτέρω ὅτι τὸ Πεκῖνον στερεῖται παντὸς εὐαγοῦς καθιδρύματος, δὲν ἠγνόουν τὴν ὕπαρξιν τοῦ περιφήμου βρεφοκομείου, *Οὐ-γεγγ-τάν*, τοῦ ἱδρυθέντος κατὰ τὸν ΙΖ'. αἰῶνα ὑπὸ τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος Κάνγκ-χί· βλέπει τις πράγματι πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος τῆς «Σινικῆς πολέως» παρὰ τὴν πύλην *Σὰ-χοὰ-μὲν* εὐρύτατον οἰκοδόμημα, προωρισμένον, κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ, ὅπως περιθάλπῃ καὶ ἀνατρέφῃ τὰ ὀρφανὰ καὶ ἐγκαταλελειμμένα παιδία. Ἀλλὰ μόνον τὸ οἰκοδόμημα ὑφέσταται, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, διότι τὸ εὐεργετικὸν ἵδρυμα οὐδόλως λειτουργεῖ. Οὐδέποτε σχεδὸν ἐπληρώθη ἡ διὰ τῶν κυβερνητικῶν διαταγμάτων δοθεῖσα αὐτῷ ἐπιχορήγησις, τὰ δ' ἑκάστοτε παρασχεθέντα εὐτελῆ χρηματικὰ ποσὰ μόλις ἐξαρκοῦσι πρὸς διατροφὴν τοῦ διευθυντοῦ· πολλὰ τοῦ καταστήματος μέρη κατεκρημνίσθησαν, ὀλίγιστα δέ, δέκα μόλις παιδία περιθάλπονται ἐν αὐτῷ.

Τὴν πραγματικωτέραν τοῦ καθιδρύματος πελατείαν ἀποτελοῦσι τὰ καθ' ἑκάστην πρωΐαν περισυλλεγόμενα ἐκ τῶν ῥυμῶν τῆς πρωτευούσης νεκρὰ βρέφη. Δύο ἅμαξαι φορτηγοί, ὑπὸ βοῶν βραδέως συρόμεναι ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ εἰς ἑκάστην σταθμεύουσαι συνεπείαν, παραλαμβάνουσι τὰ ὑπὸ τῶν γονέων κομιζόμενα ἢ τὰ ἐν ὥρᾳ νυκτὸς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀποτιθέμενα μικροσκοπικὰ πτώματα. Τὰ νεκρὰ ταῦτα σώματα συσσωρευόμενα ἐντὸς ἰδιαιτέρου διαμερίσματος τοῦ Βρεφοκομείου *Οὐ-γέγγ-τάν*, μετὰ μιᾶς ἑβδομάδος πάροδον, ἐντὸς κοινοῦ ἀθρόα ἐνταφιάζονται τάφου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν πτωμάτων ποικίλλει ἀπὸ τριάκοντα μέχρι τεσσαράκοντα καθ' ἑκάστην πρωΐαν, ἐν ὥρᾳ δ' ἐπιδημίας ἐξικνεῖται καὶ πέραν τῶν ἑκατόν. Τίνα τάχα τὰ αἴτια τῆς καταπληκτικῆς ταύτης θνησιμότητος. Ἡ πτωχεία καὶ αἱ ἀσθένειαι μόναι, τοῦ ἐγκλήματος κατ' ἐλάχιστον συμβαλλομένου. Μεθ' ὅσα καὶ ἂν ἐλέχθησαν περὶ τούτου, τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι οὐδ' ἔθιμον, οὐδὲ θεσμός τις εἶνε ἐν Κίνᾳ ἡ παιδοκτονία, ἀλλ' ἔκτακτον καὶ ἐνταῦθα ὡς ἐν Εὐρώπῃ φαινόμενον. Οἱ δ' ἠθικοὶ τοῦ ἐγκλήματος τούτου αὐτουργοὶ δὲν εἶνε οἱ ἰδιῶται, ἀλλ' αὐτὴ ἡ πολιτεία ἡ ἐγκαταλείπουσα ἀπροστατεύτους τὰς ἀπόρους γυναῖκας, αἵτινες μέλλουσι νὰ καταστῶσι μητέρες, ἡ ἀνεχομένη ὅπως χιλιάδες πτωχῶν γυναικῶν τεκνοποιῶσιν ἄστεγοι, ὅπως ἀκριβῶς γεννῶσιν οἱ κύνες, ἐν μέσῃ ὁδῷ.

Ἵνα καταπαύσωμεν τὸν μακροσκελῆ τοῦτον περὶ τῶν ἀσχημιῶν τοῦ Πεκίνου λόγον, μεταβῶμεν ἐν τῇ *Γειεκῇ* πάντοτε εὑρισκόμενοι *πόλει* πρὸς ὃ σημεῖον ἡ ὁδὸς *Τσούγκ-τσὲ-μὲν* διασταυροῦται μετὰ τῆς μακρᾶς ἐγκαρσίας λεωφόρου, ἐπὶ τῆς πλατείας ἐκείνης ἐφ' ἧς ὁμαλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, εὑρίσκεται ἡ ἀγορὰ τῶν ὀπωρῶν καὶ τῶν ὀσπρίων. Ἐνταῦθα μετὰ τὴν φθινοπωρινὴν τοῦ κακουργοδικείου σύνοδον, ἐκτελοῦνται ἅπαξ τοῦ ἔτους αἱ θανατικαὶ ποιναί.

Τρόπος τῆς ἐκτελέσεως τῶν ποινῶν εἶνε ὁ ἀποκεφαλισμὸς ἢ ὁ στραγγαλισμός. Τὴν ἐννάτην πρωϊνὴν ὥραν, οἱ καταδικοι, ἀνερχόμενοι συνήθως εἰς τριακοντάδα, μεταφέρονται ἐπὶ φορτηγοῦ ἁμαξης, γυμνοὶ μέχρι τῆς ὀσφύος, τὰς χεῖρας ἔχοντες δεδεμένας ἐπὶ τῶν νώτων, τὸν πλόκαμον περιτετυλιγμένον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Κατερχόμενοι εἰς μίαν τῶν γωνιῶν τῆς πλατείας συσωρεύονται ἐκεῖ κ.τ.ἀ γῆς ἐν μέσῳ τῶν φυλασσόντων αὐτούς.

Οὐδ' ἐξέδραν, οὐδ' ἀγχόνην, οὐδὲ λαιμητόμον, οὐδεμίαν, συνελόντι εἰπεῖν, προετοιμασίαν διακρίνει τις ἐπὶ τῆς πλατείας, ἀλλὰ κατέναντι τῆς μεγαλητέρας λεωφόρου, μικρὰν μόνον τράπεζαν μετὰ καθισμάτων ἐφ' ὧν τοποθετοῦνται ἐν μεγάλῃ στολῇ, οἱ δικασταὶ καὶ οἱ ἀνώτεροι ἀστυνομικοὶ ὑπάλληλοι. Εἰς γωνίαν τινὰ ὁ δήμιος, κίτρινον περιβεβλημένος περίζωμα, διευθετεῖ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὰ ξίφη τῆς δικαιοσύνης, πρὸς πλατείας ὁμοιαζοντα ἀκινάκας. Πλὴν δὲν ἐπέστη ἔτι ἡ στιγμὴ τῆς ἐκτελέσεως: οἱ δικασταὶ καπνίζουσι μακαρίως ἐπὶ τῶν καθισμάτων αὐτῶν, τὸ κοινὸν πολυπραγμονεῖ, οἱ δὲ καταδικοι συνδιαλέγονται πρὸς ἀλλήλους, οὐδενὸς σημείου προδιδοντος ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτῶν τὴν ἀγωνίαν τῆς προσδοκίας.

Ἡμισεια ὥρα, τρία τέταρτα παρέρχονται τοιουτοτρόπως. Κίνησις τις τέλος παρατηρεῖται εἰς τὸ πλῆθος, οἱ δικασταὶ ἐγειρονται, οἱ καταδικοι ὑψοῦσι τὴν κεφαλήν: ἱππεὺς συνοδευόμενος ὑπὸ χωροφυλάκων, ἀναφαίνεται μακρόθεν, κομίζων ἐν χερσὶ μικρὸν κιβωτιον διὰ κιτρινοχρόου περιβεβλημένον ὑφάσματος. Τοῦ κιβωτιου τοποθετουμένου μετ' ἐπισημότητος ἐπὶ τῆς τραπέζης, εἷς τῶν δικαστῶν ἐξαγει ἐξ αὐτοῦ ἐπίμηκες τεμάχιον χάρτου ἐπιμελῶς συνεπτυγμενου. Εἶνε τὸ κανονιζον τὰ τῆς θανατικῆς ποινῆς αὐτοκρατορικὸν διάταγμα: ὀνοματά τινα ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν καταδεδικασμένων εἰσὶν περιβεβλημένα δι' ἐρυθροῦ κύκλου χαραχθέντος δι' αὐτῆς τῆς σεβασμίας χειρος τοῦ αὐτοκρατορος· εἶνε τὰ ὀνόματα τῶν μελλόντων νὰ θανατωθῶσιν. Οἱ λοιποὶ τυγχανουσι τῆς αὐτοκρατορικῆς χάριτος· μόνον κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ποιοῦσιν αὐτοῖς γνωστὴν τὴν παρασχεθεῖσαν εὔνοιαν, ἀφινοντες οὕτως αὐτοὺς νὰ συμμερισθῶσιν μετὰ τῶν ἄτυχῶν αὐτῶν συναδέλφων τὴν ἀγωνίαν τῆς ὑστατης στιγμῆς.

Πολλάκις ὅμως ἡ χάρις αὕτη εἶνε ἁπλῆ μόνον ἀναβολή, ὁ δὲ ταλαίπωρος καταδικος ὁδηγούμενος ἐκ δευτέρου το ἐπιον ἔτος ἐπὶ τῆς ἀπαισιας πλατείας, παραδιδεται τότε ἀμεταβλητως εἰς τοῦ δημιου τας χεῖρας.

Ἀρχεται τέλος ἡ ἐκτέλεσις. Ὁ μέλλων νὰ ὑποστῇ τὴν ποινὴν τοῦ ἀποκεφαλισμοῦ καταδικος ὁδηγεῖται εἰς τὸ μέσον τῆς πλατείας, γονυπετεῖ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὁ ἐνώπιόν του ἱστάμενος βοηθὸς ἁρπαζει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ πλοκάμου, ὁ δὲ δήμιος ὑψῶν τὸ ξιφος ἀποτέμνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ δι' ἑνὸς μόνου κτυπήματος. Παραυτα, ἕτερος καταδικος πίπτει γονυπετὴς παρὰ τὸ σπαράσσον ἔτι σῶμα τοῦ συναδέλφου του, ὁ δήμιος ἀλλάσσει ἁπλῶς ἀκινάκην καὶ ἡ σκηνὴ ἐπαναλαμβάνεται.

Ὁ μέλλων νὰ ὑποστῇ τὴν ποινὴν τοῦ στραγγαλισμοῦ ἐξαπλοῦται πρηνὴς κατὰ γῆς περὶ δὲ τὸν τράχηλον αὐτοῦ περῶσι σχοινίον. Οἱ βοηθοὶ συγκρατοῦσι τὰς κνήμας αὐτοῦ, ὁ δὲ δήμιος, θέτων τὸν πόδα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ταλαιπώρου θύματος τὸν αὐχένα, συστρέφει τὸ σχοινίον μέχρις ὅτου ἐπέλθει ἡ ἀσφυξία.

Πάντες οἱ παραστάντες ἐν Κίνᾳ Εὐρωπαῖοι εἰς τοιαύτας θανατικῶν ποινῶν ἐκτελέσεις ὁμοφωνοῦσι περὶ τοῦ θάρους· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τῆς ἀδιαφορίας μεθ' ἧς οἱ καταδικοι τὴν φρικωδῆ αὐτῶν ποινὴν ἀποτίνουσιν. Βλέπει τις αὐτοὺς ἀναμένοντας ἄνευ τῆς ἐλαχίστης συγκινήσεως τὴν ἐσχάτην στιγμὴν, οὐδὲ προσπαθοῦντας τοὐλαχιστον, ἀρχομένου τοῦ μαρτυρίου, ν' ἀποφύγωσι τὸ θέαμα τῶν κρεουργουμένων αὐτῶν συναδέλφων, τέλος δὲ καὶ τῆς σειρᾶς αὐτῶν ἐπιστάσης, προσερχομένους ἑκουσίως ἵνα παραδοθῶσιν εἰς τοῦ δημίου τὰς αἱμοσταγεῖς χεῖρας.

Εὐαισθησία ἠττον λεπτὴ, φαντασία πολὺ ὀλιγώτερον τῆς ἡμετέρας ἀνεπτυγμένη, δύνανται μόναι νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ἐντελῆ ταύτην ἀναλγησίαν καὶ τὴν ἐνώπιον τοῦ θανάτου ἀδιαφορίαν.

Ἀποπερατωθείσης τῆς ἐργασίας ταύτης, τὰ πτώματα περισυλλέγονται ἐντὸς χειραμάξης, εἰς ἐκ τῶν βοηθῶν ῥίπτει διὰ πτύου μικρὰν ποσότητα χώματος ἐπὶ τοῦ κατακλυζοντος τὸ ἔδαφος αἵματος, ἐνῷ δὲ οἱ ὁπωροπῶλαι καὶ οἱ λαχανοπῶλαι ἐγκαθιδρύουσιν ἐκ νέου τὰ φορητὰ αὐτῶν καταστήματα, ὁ δήμιος θέτων τὰς κεφαλὰς τῶν καρατομηθέντων ἐντὸς λυγοπλέκτου κλωβοῦ, ἀναρτᾷ αὐτὰς ἐπὶ τῆς κορυφῆς πασσάλου, ἐφ' οὗ θέλουσι παραμεινῃ ἐκτεθειμέναι μέχρις ὅτου ἡ σῆψις ἀπογυμνώσει ἐντελῶς τὰ ὀστᾶ τοῦ κρανιου.

Ἓν μόνον τμῆμα τῆς «Σινικῆς πόλεως» ὑπολειπεται ἡμῖν νὰ διατρέξωμεν, τμῆμα ἀπεραντον, ἐκτεινόμενον κατὰ μῆκος τῶν μεσημβρινῶν τειχῶν. Ἐρεῖπια μόνον καὶ γαιας συναντᾷ τις ἐν αὐτῷ. Καὶ αὐτὸ τὸ σχεδιον των ὁδῶν ἐξαφανίζεται μέσῳ τῶν ἐρειπίων. Οὐδὲ μία ἅμαξα, οὐδὲ εἷς διαβάτης. Κατ' ἀραιὰς μόνον ἀποστασεις συναντᾷ τις ἑτοιμόρροπόν τινα καὶ πεπαλαιωμενην οἰκιαν εἰς τὸ ὕψοπτον τῆς ὁποιας βάθος διακρινει κατεσκληκότα τινὰ ἐπαιτην, παιδια ἡμιγυμνα, κιτριχόχρουν τινὰ γραῖαν ἀτενιζουσαν τον διαβάτην δι' ὕφους ἀπομαρανθεισης μεγαιρας. Καταπληκτικὴν ἀντιθεσιν ἀποτελεῖ το τμῆμα τοῦτο πρὸς τὴν ζωηρότητα τῶν παρακειμένων συνοικιῶν· νομιζει τις ὅτι μετηνέχθη αἰφνιδιως εἰς πόλιν τινα καταστραφεῖσαν καὶ νεκραν ἐν τῇ ὁποίᾳ ἴχνη τινα μόλις τῆς ἐκλιπούσης ζωῆς διεσωθησαν.

Τῶν μεγάλων πόλεων τὰ περίχωρα εἶνε πάντοτε ἄθλια καὶ μελαγχολικά, ἀλλ' οὐδεμιᾶς, νομίζω, πόλεως εἶνε χείρονα τῶν τοῦ Πεκίνου: προάστεια δυσωδῆ, χωρία πλέονται ἐν τῷ βορβόρῳ, καλλιέργεια νηπιώδης, γαῖαι ἐγκαταλελειμέναι.

Γραφικὴν ἐν τούτοις καὶ ποιητικὴν ὄψιν προσδίδουσιν εἰς τὰ περίχωρα τοῦ Πεκίνου οἱ ἐν αὐτοῖς ἐγκατεσπαρμένοι τάφοι. Ἐν Κίνᾳ, πράγματι, δὲν συσσωρεύουσιν αὐτοὺς ὡς ἐν Εὐρώπῃ, τοὺς μὲν ἐπὶ τῶν δέ, οὐδὲ φείδονται τοῦ δι' αὐτοὺς προωρισμένου ἐδάφους. Ἐγκατασπείρουσιν ἀνὰ τοὺς ἀγρούς, τὰ ἄλση, τοὺς κήπους. ἐγείρουσιν αὐτοὺς εἰς τόπους σκιεροὺς καὶ γαληνιαίους· προσπαθοῦσι παντοιοτρόπως νὰ καταστήσωσι ὅσον οἷόν τε τερπνότερον τὸν μετὰ θάνατον βίον τῶν ταλαιπώρων νεκρῶν· ἰδιαιτέραν τρέφουσιν πρὸς αὐτοὺς λατρείαν, αἰσθάνονται πρὸς αὐτοὺς ἀκαταμάχητον συμπάθειαν, προσφέρουσι δὲ δῶρα, προσευχάς, ἄνθη καὶ ἀρώματα· οὐδαμοῦ τῆς γῆς, οἱ τάφοι ποτίζονται διὰ πλειοτέρων δακρύων, οὐδὲ ὑπὸ περισσοτέρων περιβάλλονται ἀναμνήσεων.

Ὅθεν τὰ περίχωρα τοῦ Πεκίνου εἶνε κεκαλυμμένα ὑπὸ τάφων. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συνίστανται οὗτοι ἐκ μικροῦ χλοεροῦ τύμβου, πολλάκις ἐξ ἑνὸς βωμοῦ, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐξ ὁλοκλήρου δάσους κέδρων ἔχοντος ἐν τῷ μέσῳ ναόν. Ἀλλ' εἰς τρία τῶν ἐπιταφίων τούτων μνημείων, τὰ μικρὰ τῶν Ἱεραποστόλων νεκροταφεῖα, ὀφείλομεν ν' ἀπονείμωμεν πάντα σεβασμόν. Τὸ ἀρχαιότερον καὶ σπουδαιότερον τούτων κεῖται πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς πόλεως, ἔξωθεν σχεδὸν τῆς Πύλης *Πίγγκ-τσέ-μὲν*. Περὶ τοὺς 88 εὑρίσκονται ἐν αὐτῷ τάφοι ἐν σχήματι πυρκαϊδων κεκοσμημένων διὰ συμπλεγμάτων δρακόντων. Ἐνταῦθα ἀναπαύονται οἱ ἱεραπόστολοι Ricci, Schall, Régis, Castiglione καὶ Verbiest, οἵτινες κατὰ τὸν ΙΖ'. καὶ ΙΗ'. αἰῶνα, κατωρθώσαντες νὰ ἐπισπάσωσι τὴν εὔνοιαν τῶν αὐτοκρατόρων, ἤλπιζον σὺν τῷ χρόνῳ νὰ προσηλυτίσωσι τὰς ἀνωτέρας τοῦ Πεκίνου κοινωνικὰς τάξεις εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν. Πλὴν ποῦ κεῖνται ἄρα γε τὰ λείψανα τῶν πρώτων ἐν Κίνᾳ ἀποστόλων τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοῦ Ἰωάννου de Montecorvino ὅστις ἐν ἔτει 1333 ἀπέθανεν ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Πεκίνου, τοῦ Benoist de Goës, τοσούτων ἄλλων ἔτι οἵτινες ἀπέθανον 4,000 λεύγας μακρὰν τῆς πατρίδος δι' ἔργον ἱερόν; Τὴν τελευταίαν φορὰν καθ' ἣν ἐπεσκέφθην τὸ κοιμητήριον τοῦτο, προσηύχοντο ἐν αὐτῷ δύο Ἀδελφαὶ τοῦ Saint Vincent-de-Paul, αἵτινες διευθύνουσι τὸ εἰς βημάτων τινῶν ἀπόστασιν κείμενον ὀρφανοτροφεῖον. Ἀντιθέτως τῶν ἱεραποστόλων, οἵτινες πάντες παρέλαβον τὸ κινεζικὸν ἔνδυμα καὶ τὸν ταρταρικὸν πλόκαμον, αὗται ἐξηκολουθουν φέρουσαι, ἐν μέσῳ λαοῦ ἐχθρικῶς διατεθειμένου τὸ παραδεδεγμένον τοῦ τάγματος αὐτῶν σχῆμα. Τὰ πάλλευκα τῆς κεφαλῆς αὐτῶν καλύμματα περίεργον παρῆγον ἐνταῦθα αἴσθησιν. Ἁπλαῖ καὶ γλυκεῖαι, μὲ τὴν γαλήνιον αὐτῶν φυσιογνωμίαν, ἐνεφανίσθησάν μοι ἐν τῷ σιγηλῷ τούτῳ περιβόλῳ, ὡς ἡ ζωσα καὶ ποιητικὴ προσωποποίησις τῆς γυναικείας φιλανθρωπίας καὶ τῆς θρησκευτικῆς ἀφοσιώσεως.

Τοιαύτη εἶνε ἐν συνόλῳ ἡ γενικὴ ὄψις τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης τῆς σινικῆς αὐτοκρατορίας. Εἶνε πόλις μοναδική, διὰ τε τὸ ἔκτακτον ἐνδιαφέρον ὅπερ παρεχει τῷ πνεύματι καὶ διὰ τὴν βαθεῖαν ἐντυπωσιν ἣν καταλειπει αὐτῷ.

Ἀντιπροσωπευει, πράγματι, τελειως τὴν χώραν ἧς εἶνε πρωτευουσα. Συγκεφαλαιοῦ οὕτως εἰπεῖν διὰ τῶν μνημείων καὶ ἐντὸς τῶν τειχῶν αὐτῆς τὴν περιεργον καὶ θαυμαστὴν ἐξέλιξιν τοῦ σινικοῦ λαοῦ. Ὁποῖος δὲ λαός! Οὐδένα τοιοῦτον δύναται ἡ Δύσις νὰ ἐπιδειξῃ ἡμῖν. Πολλοὺς γνωριζομεν πολιτισμούς, ἀλλα πάντες ἔσχον την γενεσιν, τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν παρακμὴν αὐτῶν· νομιζῃ τι, μάλιστα ὅτι ἠκμασαν προς στιγμὴν, ἀκριβῶς ἵνα μαρανθῶσι καὶ μεταβληθῶσιν μετ' ὀλίγον εἰς κόνιν. Ἡ Κινα τοὐναντίον, πρὸ τεσσαρακοντα ἤδη αἰωνων ζῇ, ἡ αὐτὴ πάντοτε, ἀναλλοίωτος, ἀμετάβλητος καὶ αὐτάρκης. Ὑπὲρ τὰς 2,000 ἐτῶν προ Χριστοῦ, εἶχον ἤδη συντελεσθῆ τὰ σπουδαιότατα τῆς ἱστορίας αὐτῆς γεγονοτα, καὶ το πρότυπον αὐτῆς ἔργον εἶχεν ἤδη πιγιωθῆ.

Τοιοῦτον θεαμα εἶνε μοναδικόν, ὑπερβκινει δὲ κατὰ πολὺ πάσας τῶν ἡμετερων αρχαίων λαῶν τὰς ἱστοριας. Ἀλλὰ διατι ἀρά γε δὲν συγκινεῖ ἡμᾶς ἐξισουνένδομύχως; Διατι θαυμάζομεν αὐτὴν διὰ τοῦ πνευματος μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τῆς καρδιας; Δ.ότι ἡ Κίνα ὡς ἰδιαιτέραν ἐθεώρησε πάντοτε ἑαυτὴν ἀποτελοῦσαν οἰκογένειαν ἐν τῷ κόλπῳ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐπὶ εἴκοσι πέντε αἰῶνας ἠγνόει τὴν Δύσιν, γνωρισασα δ' αὐτὴν κατόπιν, τὴν περιεφρόνησεν. Οὐδὲν ἔθνος ἐδειξέ ποτε τοιαύτην ὑπερφίαλον ἀπομακρυσμενικότητα, πλείονα ἐγωϊσμὸν καὶ ἐπιμονήν, οὐδ' ἔζησε τοσούτῳ ἀπομεμονωμένον. Ἔλυσε δι' ἑαυτῆς καὶ μόνης καὶ δι' ἑαυτὴν μόνην, πάντα τὰ προβλήματα τοῦ πολιτισμοῦ· ἐκτὸς τοῦ βουδδισμοῦ ὃν ἐγκόλπωθεῖσα ἀμέσως ἀφωμοίωσεν ἑαυτῇ, ἀπέρριψε πᾶσαν ἐκ τῶν ἄλλων λαῶν προερχομένην εἰσφοράν, οὐδὲν δοῦσα αὐτοῖς καὶ ἐκ τῶν ἰδίων.

Ἀκράδαντον ἔχουσα πεποίθησιν εἰς τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς, περιωρισε τὰ ὅρια τοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῷ στενῷ τῆς αὐτοκρατορίας αὐτῆς κύκλῳ· ὑπῆρξε πάντοτε *σινική*, οὐδέποτε δὲ *ἀνθρωπίνη*· οὐδεὶς πνευματικος δεσμός, οὐδὲν αἴσθημα συνδέει αὐτὴν προς ἡμᾶς, ἡ δὲ τετρακισχιλιετὴς αὐτῆς ἱστορία οὐδεμίαν περιέχει κοινὴν μεθ' ἡμῶν ἀναμνησιν. Ὁποίαν λοιπὸν συμπάθειαν δυνάμεθα νὰ αἰσθανθῶμεν προς αὐτήν;

Ταῦτα διδάσκει ἡμῖν διὰ τρόπου ἐκφραστικωτατου ἡ ἐν Πεκίνῳ διαμονή. Διὰ τοῦτο ἡ ἀρχαία σινικὴ πόλις κινεῖ τὴν περιεργειαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ἡμῶν, δὲν κατωρθοῦ ὅμως νὰ μᾶς ἐνθουσιάσῃ· διὰ τοῦτο προσέτι, καιπερ πληροῦσα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν διὰ τοσούτων παναρχαίων καὶ παραδόξων ὀπτασιῶν, οὐδέποτε θέλει δυνηθῆ πρὸ τῆς φαντασίας ἡμῶν νὰ διανοίξῃ ἓν ἐκ τῶν εὐγενῶν καὶ μελαγχολικῶν ἐκείνων ὀνείρων, ἅτινα ἐμφανίζονται ἡμῖν τόσῳ ζωηρὰ εἰς πᾶσαν ἄλλην πόλιν, ἐν ᾗ δυνάμεθα νὰ εἰσπνεύσωμεν τὸ ἄρωμα ἀρχαίων χρόνων, καὶ νὰ ἀναστήσωμεν τὴν ψυχὴν τοῦ παρελθόντος.

ΙΩ. Α. ΖΥΓΟΜΑΛΑΣ

ΦΑΝΤΑΣΜΑ

ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΠΕΤΡΟΥ ΛΟΤΗ

(Συνέχεια)

Βραδύνασα ν' ἀπαντήσῃ, μὲ ἀτενίζει καὶ οἱ τεθλιμμένοι κοῖλοι ὀφθαλμοὶ αὐτῆς, λαμβάνουσι τὴν ἔκφρασιν ἐκπλήξεως· σχεδὸν ὑβριστικῆς . . . Τότε, ἐνῷ μικρὸν ἀναμένω, ἐννοῶ βαθμηδὸν ὅτι ἡ ἀπόκρισίς της εἶναι —*Ναί!*

Θετικώτατα μάλιστα ἐννόησα, ὅτε ἀπεφάσισε νὰ μοὶ ὁμιλήσῃ, μετὰ τινος ὕφους ἐλέγχου πικροῦ.

— Ἀλήθεια, δὲν τὸ ἐγνώριζες;

Καὶ ἀποκρίνομαι δειλῶς τὸ ψεῦδος τοῦτο:

— Ναί, τὸ ἐγνώριζον, τὸ ἐγνώριζον . . .

Εἶτα προσθέτω μετὰ φωνῆς μᾶλλον δειλῆς, ὡς ψιθύρισμα παιδίου:

— Δὲν ἤθελα νὰ μάθω τοῦτο παρὰ σοῦ...

Ἤθελα . . . Ἤθελα . . . νὰ σὲ προκαλέσω νὰ μὴ εἴπῃς ποῦ εὑρίσκεται . . .

Καὶ σιγὴ ἐπανέρχεται ἐκ νέου, βαθυτέρα ἔτι τῆς προηγουμένης. Μετεχειρίσθην τὸ ψεῦδος τοῦτο, διότι ἠσχυνόμην ἐνώπιόν της, νὰ μὴ γνωρίζω καὶ νὰ ἔζων ἐν τούτοις ἐπὶ ἔτη ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ταύτῃ. Ἀλλὰ βλέπω καλίστα ὅτι δὲν μ' ἐπίστευσε καὶ ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ μὲ παρατηρῇ μετὰ περιεργείας μεστῆς ἀπεχθείας καὶ μομφῆς . . . Ἡ στάσις μου εἶνε δι' αὐτὴν ἀνεξήγητος: Αἱ φυσικαὶ ἡμῶν καὶ τὸ ἤρεμον κατὰ περιστάσεις δεινὰς τοῦ βίου, εἰσὶν ἀκατανόητοι διὰ τοὺς Ἀνατολίτας, οἵτινες κραυγάζουσι καὶ ὀδύρονται.

Ἡ σιγὴ αὕτη καθίσταται ἐπὶ πλέον ψυχρά· νομίζει τις, ὅτι, μεταξὺ ἡμῶν, στρώματα ἀέρος πήγνυνται. Καὶ ἐν τῷ κιγκλιδωτῷ οἴκῳ, ἐν τῷ πνοαλόξῳ καὶ πενιχρῷ θαλάμῳ, τὸ λυκόφως ἀμαυροῦται διὰ τοῦ πυκνοῦ ξυλίνου δικτυωτοῦ, ὅπερ κλείει τὰ παράθυρα, ἀόριστον δὲ καὶ ἄχρουν φῶς μόλις εἰσδύει· μοὶ φαίνεται ὅτι ἡ νὺξ ἐπῆλθε πρὸ τῆς ὥρας καὶ διὰ κραδασμῶν, ὡσεί, ἐν πρὸς ἕν, ἄνωθεν ἡμῶν ἐξετυλίχθησαν μετὰ σπουδῆς πέπλα ἐκ μελανοῦ ὑφάσματος.

Οὕτω λοιπὸν ἔδει νὰ ἔλθω ἐν τῇ σκυθρωπῇ ταύτῃ κατοικίᾳ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἀπελπιστικὴν ὥραν, ὅπως μάθω τὴν τελευταίαν καταδίκην . . .

Ἀγνοῶ πόσα δευτερόλεπτα, ἢ πόσα λεπτὰ σιγῶ καθήμενος μεταξὺ τῶν δύο τούτων γυναικῶν, ὧν ἡ μία κλαίει.

Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀχμέτ, ἀκολουθοῦσα τὸν νόμον τῆς φιλοξενίας, μοὶ προσέφερεν ἓν κύπελον καφέ, ὃν μετὰ βραδύτητος πίνω, ἐξα-

κολουθῶν νὰ φαίνομαι γαλήνιος. Ἐντὸς τῆς ψυχῆς μου, ἐν τῇ βαθείᾳ σφαίρᾳ τοῦ διαλογισμοῦ καὶ τῆς ἀναμνήσεως, ὑπάρχει ταραχή τις καὶ εἶδος ἀορίστου φαντασμαγορίας, ὡς ἐν ὀνείρῳ: νομίζω ὅτι παρίστανται εἰς καταπτώσεις ἐν ἀβύσσῳ ἀντικείμενα, ἅτινα ἵσταντο ὄρθια, πίπτουσι τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο, καταρρέουσιν, ἐξαφανίζονται. Φαντασιωδεῖς μεγάλοι θόρυβοι συνοδεύουσι τὰς πτώσεις ταύτας, εἶτα σβύνονται, σιγῶσιν, ὅτε τὰ πάντα κατέπεσαν καὶ σιγὴ ἐπέρχεται, ὅτε τὰ πάντα ἀπωλέσθησαν, σιγὴ τοσοῦτον κατηφὴς ἐν τῇ καρδίᾳ μου ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ προσώπου μου...

Ἀγνοεῖ τὸ μέρος ἐν ᾧ ἐτέθη τὸ σῶμα τῆς Ἀζιαδέ. Εἰς τὴν ἐπαναληφθεῖσαν ἐρώτησίν μου, ἀποκρίνεται τοῦτο μετὰ πολλῆς ψυχραιμίας.—Ἀλλὰ, λέγει, ἡ μαύρη Χατιτζέ, ἥτις ζῇ ἀκόμη, ἀναμφιβόλως τὸ γνωρίζει· ἐὰν θέλω ἀπολύτως νὰ τὸ μάθω, θὰ μεταβῇ παρ' αὐτῇ αὔριον ὅπως τὴν ἐρωτήσῃ ἢ τὴν πείσῃ νὰ μὲ ὁδηγήσῃ ἐκεῖ.

— Αὔριον! Ὦ! ὄχι, σήμερον τὴν ἑσπέραν, τώρα ἀμέσως!

Μετὰ τὴν στίγμὴν τῆς πενθίμου νάρκης ἡ συναίσθησις μοὶ ἐπανέρχεται, συνάμα δὲ καὶ ἡ ἀγωνία τῶν παρερχομένων ὡρῶν.

Ἀποποιεῖται κατ' ἀρχὰς: Παρὰ τῇ μαύρῃ, ἐν τῇ παλαιᾷ πόλει, μετ' ἐμοῦ, προσεγγιζούσης ἤδη τῆς νυκτός;—Ὄχι, λέγει, εἶναι ἀδύνατον, δὲν θὰ τολμήσῃ.

Ἀπὸ μικροῦ καθικέτευον τὴν ἑτέραν, νῦν καθικετεύω αὐτήν, ἣν μετὰ μικρὸν συγκινῶ διὰ τῶν παρακλήσεών μου. Λοιπόν, ναί, θὰ μεταβῇ· ἀλλὰ προτιμᾷ νὰ μεταβῇ μόνη πρὸς τὴν Χατιτζέ, νὰ τὴν εἰδοποιήσῃ καὶ νὰ ὁρίσῃ μετ' αὐτῆς τὴν ὥραν τῆς συνεντεύξεως· εἶτα αὔριον τὴν πρωΐαν, θὰ τὴν συνοδεύσω εἰς οἱονδήποτε μέρος θελήσω.....

Ἰδοὺ τέλος, ὅτι ἀπεφασίσθη τὸ σχεδιον τῆς αὔριον· κατὰ τὴν ἐγδόην ὥραν θὰ συναντηθῶμεν ὅλοι πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Χρυσοῦ Κέρατος, εἰς Κασὶμ-Πασᾶ, ἐπὶ τῆς μικρᾶς πλατειας τοῦ Χατζῆ-Ἀλῆ· θὰ μεταβῶ ἐφ' ἁμαξης καὶ θὰ προσλάβω ἐν αὐτῇ τὴν Ἀρμενίδα καὶ τὴν μαύρην· ἑκάστη ἐξ αὐτῶν θὰ μὲ ὁδηγήσῃ πρὸς ἕνα ἐκ τῶν τάφων ἐνῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀχμέτ, πάντοτε διαφεύγουσα, θὰ ἐπανέλθῃ ἐν τῷ ἀπομεμονωμένῳ οἴκῳ αὐτῆς. Συνεννοήθημεν, ὑπεσχέθημεν, ὡμώσαμεν ἀλλήλοις· ἤδη θὰ κατέλθωμεν καὶ οἱ τρεῖς.

Ἐνῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀχμὲτ προετοιμάζεται ὅπως ἐξέλθῃ, ἀποπειρῶμαι νέαν ἐξέτασιν. Ἀλλ' οὐδὲν σχεδὸν γινώσκει· ζῶσα ἀεὶ ποτε ἐν τῇ μονώσει, οὐδέποτε ἔμαθε λεπτομερῶς τὰ τοῦ θανάτου τῆς Ἀζιαδέ. Αὔριον ἡ Χατιτζέ, θὰ μοὶ εἴπῃ πάντα ταῦτα, αὔριον! Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐποχήν, ἀνοίγει πεπαλαιωμένον τι τετράδιον, ἐν ᾧ ἐμπεριέχονται ἡμερομηνίαι ἐν τῇ τουρκικῇ καὶ πλησιάζει τὰς κιγκλίδας ἑνὸς παραθύρου, δι' οὗ εἰσέρχεται ἀμυδρόν τι φῶς. «Συνέβη περὶ τὸ τέλος τοῦ φθινοπώρου, ὅπερ προηγήθη τοῦ θανάτου τοῦ Ἀχμέτ, τῷ 1897 τῆς Ἐγείρας. Λοιπόν, εἶνε βεβαίως ἑπτὰ ἔτη καὶ μῆνές τινες.» Γνωρίζει ὅτι μετέφερον τὸ σῶμα της, τὴν νύκτα, σχεδὸν κρυφίως· ἀλλ' ὅτι, ὁ γηραιὸς Ἀβεδδίν, ὁ κύριός της—ὅστις ἀπέθανεν ἄλλως καὶ οὗτος πέρυσι,—ἔλαβε τὴν μέριμναν νὰ τῇ ἐγείρῃ μνῆμα ἐκ μαρμάρου. Ἰδοὺ ὅ,τι δύναται νὰ μὲ πληροφορήσῃ. «Αὔριον, ἡ Χατιτζὲ θὰ μοὶ εἴπῃ τὰ λοιπά!»

Εἶνε ἤδη ἑτοίμη· ἐκάλυψε τὴν ταπεινήν της περιβόλην διὰ μέλανος σαλίου καὶ κατερχόμεθα ὅμοῦ· ἐκείνη δὲ κλείει μετ' ἐπιμελείας τὰς θύρας ἀφ' οὗ ἐξήλθομεν.

Διὰ τῆς μικρᾶς ὁδοῦ, περισσότερον ἤδη σκοτεινῆς, διευθυνόμεθα πρὸς τὴν θάλασσαν, ἔνθα δέον ν' ἀποχωρισθῶμεν.

Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀχμὲτ μισθώνει ἓν καΐκιον, ὅπως μεταβῇ ἐναντι εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἡ γραία Ἀρμενὶς ἐγκαθίσταται εἰς τὸ ἀναμένον ἰδικόν μου· ὅτε θὰ διέλθωμεν ἐκ Κασὶμ-Πασᾶ, θὰ τὴν ἀφήσω καὶ θὰ ἐξακολουθήσω μόνος τὸν πλοῦν ἐπὶ τοῦ Χρυσοῦ-Κέρατος, ὅπως ἐπανέλθω εἰς Πέραν. ἀφ' οὗ ἡ θλιβερὰ ἡμέρα μου παρῆλθε πλέον. Σκεφθεὶς ὡριμώτερον, εἶμαι μᾶλλον εὐχαριστημένος, ὅτι ἡ μετὰ τῆς Χατιτζὲ συνέντευξίς μου ἀνεβλήθη διὰ τὴν αὔριον, διότι δειλιῶ νὰ εὑρεθῶ ἀπροόπτως πρὸ τῆς γραίας ἐκείνης. Φοβοῦμαι τὴν μνησικακίαν της καὶ τὴν περιφρόνησιν αὐτῆς.... Κράζω μάλιστα ἐκ νέου τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἀχμέτ. ἥτις ἤδη ἀπεμακρύνετο ἐπὶ τοῦ λευκοφαίου ὕδατος καὶ σταματῶ διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς τὸ ἐλαφρὸν καΐκιον αὐτῆς, ἵνα ἐπαναλάβω τὰς συστάσεις μου.— Θὰ ἐξηγήσῃς καλῶς πρὸς τὴν Χατιτζέ, ὅτι στρατιωτικαὶ ὁδοιπορίαι μ' ἐκώλυσαν νὰ ἐπανελθω, ἐκστρατεῖαι, πόλεμοι ἐν ἀπομεμακρυσμέναις χώραις· δὲν πταίω, πίστευσόν με· ἐὰν δὲν ἠγάπων τὴν *Κυρίαν Ἀζιαδέ*, θὰ ἤμην ἐδῶ σήμερον; Θὰ ἐπανηρχομὴν μετὰ διάστημα δέκα ἐτῶν χάριν αὐτῆς καὶ ἀπὸ τόσον μακρὰν;.... Εἶτα, παύω, διότι αἰσθάνομαι ἀλλοιωσιν ἐν τῇ φωνῇ μου — ἐνῷ ἔδει νὰ εἶμαι ξηρὸς—, διότι φοβοῦμαι, μὴ κλαύσω.

— Θὰ τὸ εἴπω, Λοτῆ, θὰ τὸ εἴπω, ἀποκρίνεται αὕτη, καὶ μοὶ φαίνεται, ὅτι ἤδη διακρίνω ἐπὶ τοῦ τεθλιμμένου προσώπου αὐτῆς ἐντελῶς ἡμερον ἔκφρασιν· — μετὰ ταῦτα αἱ λέμβοι ἡμῶν χωρίζονται ἐν τῷ σκότει.

Παρῆλθεν ἡ θλιβερὸ ἡμέρα μου! Παρῆλθον αἱ ἀδυμονίαι, αἱ ἀνησυχίαι, αἱ ἀγωνίαι, αἱ παρακλήσεις. Τὰ πάντα παρῆλθον. Παρῆλθε τὸ δρᾶμα, οὔτινος ἡ λύσις εἶχεν ἀπομείνει ἐκκρεμὴς κατὰ τὸ διάστημα δεκαετίας....

Ὀλισθαίνομεν μετὰ ταχύτητος ἐπὶ τοῦ ὕδατος· ἡ Ἀρμενὶς σιγηλὴ παρὰ τὸ πλευρόν μου καὶ εὐθεῖα ἐν τῇ μελανῇ αὐτῆς περιβολῇ. Ἡρεμία νεκροταφείου καταλαμβάνει τὴν ψυχήν μου. Ἤδη νομίζω, ὅτι ἡ χωρα αὕτη, ἡ ἐπὶ τοσοῦτον ὀνειροπολη θεῖσα αὕτη πόλις, απώλεσε διὰ μιᾶς τὸ ἀπερίγραπτον αὐτῆς γόητρον καὶ τὸ ἀπέραντον συνάμα μυστήριόν της· ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις εἶνε κενή, καὶ ἡ καρδία μου ἐπίσης κενή, καὶ ἡ ψυχή μου ἐπίσης κενή. Αἰσθάνομαι ὡς καταπτωσίν τινα παντὸς πράγματος, καὶ πόθον ν' ἀπομακρυνθῶ ὅσον τάχιον τῆς Τουρκίας ταύτης καὶ νὰ μὴ ἐπανελθω ποτὲ πλέον....

Ἐξακολουθοῦμεν τὸν ταχὺν ἡμῶν πλοῦν, ὡς ἄνθρωποι οἵτινες βιάζονται νὰ φθάσωσί που ταχύτερον. Διὰ ποῖον λόγον αὐτὴ ἡ ταχύτης; Ἀγνοῶ. Ὁποῖον τὸ ἐλατήριον νῦν, ὅτε τὸ πᾶν εἶνε παρελθόν. Καὶ ποῦ βαδίζομεν λοιπόν; Καὶ τοῦτο ἀγνοῶ προσέτι. Φοβοῦμαι μή, ἡ γραῖα αὕτη, ἡ καθημένη παραπλεύρως μου, μοὶ ἀποτείνει τὸν λόγον, μὴ διακόψῃ τὴν σιγὴν ταύτην, ἧς ἔχω τοσαύτην ἀνάγκην· φοβοῦμαι μὴ μὲ ἐξετάσῃ περὶ τῆς Ἀζιαδέ, περὶ πάντων τῶν προ μικροῦ ἀποκαλυφθέντων αὐτῇ ἀπροόπτως καὶ ἀπροσδοκήτως· ἀποστρέφω τὴν κεφαλὴν ἵνα μὴ συναντήσω τὰ βλέμματα αὐτῆς καὶ παρατηρῶ ἀφῃρημένως τὴν θαυμασίαν σκιαγραφίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἥτις ἀντανακλᾶται ἀντιστρόφως ἐν τῷ γαληνιαίῳ ὕδατι, τὰς χιλιάδας τῶν καϊκίων, ἅτινα διασταυροῦνται καὶ περιφέρονται ἀθορύβως, τὴν φαντασμαγορίαν τῶν περιβολῶν καὶ τῶν χρωμάτων. Πάντα ταῦτα, ἅτινα εἶχον ἐξαφανισθῆ δι' ἐμὲ ἐπὶ ἔτη ὁλόκληρα, καὶ ἅτινα ἐπανῆλθον σήμερον ὡς ἐν μαγευτικῷ ὀνείρῳ, σιγῶσιν ἐνώπιόν μου· οὐδὲ περὶ αὐτοῦ τοῦ θαυμασίου μοὶ ὁμιλοῦσι, περὶ τοῦ ἡδέως ἔτι καιροῦ, τοῦ χλιαροῦ καὶ τοῦ πραΰνοντος ὡς ἐν ἐποχῇ θέρους.....

Εἰς τὴν ἀποβάθραν τοῦ Κασὶμ-Πασᾶ, σταματῶμεν τέλος, ὅπως ἀφήσωμεν τὴν μελανειμονοῦσαν γραῖαν, ἧς ἡ παρουσία, καίτοι ἀφώνου, μοὶ καθίστατο τοσοῦτον ὀχληρά.

— Χαῖρε, λέγει ἡ Ἀνακτὰρ-Χιράζ, ἐγκαταλειπουσά με· ὁ Θεὸς μαζύ σου καὶ αὔριον τὴν πρωΐαν μὴ λειψῃς ἀπὸ τὸ ὡρισμένον μέρος, ὅπως ἐπισκεφθῶμεν ὁμοῦ τὰ μνήματα.

Ἀναχωρῶν μόνος, ἀνακουφίζομαι ἐκ τινος ὀδυνηρᾶς πιέσεως, ἀλλ'ἐν τούτοις παρακολουθῶν τὴν γραίαν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, θλίβομαι σχεδὸν ἐπὶ τῷ ἀποχωρισμῷ αὐτῆς, διοτι ἐκεινη ἦτο ὡςεὶ σύνδεσμός τις μετὰ τοῦ προσφιλοῦς μοι παρελθόντος.

Ὁ λεμβοῦχός μου, μετὰ ὕφους κεκμηκότος, χαϋδευμένου παιδίου, μοὶ δεικνύει τοὺς γυμνοὺς αὐτοῦ βραχίονας, οὓς ἀρχίζει, λέγει, νὰ αἰσθάνηται πάσχοντας.

— Εἶνε ἀναγκη νὰ τρέχωμεν πάντοτε; Ἀ! ὄχι, προς ποῖον σκοπὸν τώρα; εἴχον λησμονησει νὰ τῷ εἴπω τοῦτο.... Δὲν ἔχω πλεον οὐδένα σκοπόν καὶ οὐδεὶς μὲ ἀναμένει ἐν τῇ ἀπεράντῳ ταύτῃ πόλει, ἔνθα νεκροὶ μόνον μὲ γνωριζουσιν. Ἀδιάφορον ὅπου καὶ ἂν μεταβῶμεν νῦν. Οὐδὲν μοὶ ἀπομένει ἢ νὰ πλανῶμαι, ἐλεύθερος καὶ μόνος, ἀναζητῶν τῆδε κἀκεῖσε ἴχνη, ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος. Καὶ τῷ ἀποκρίνομαι:

— Τοὐναντίον· μετρίασον πολὺ τὴν ταχύτητα τῆς κωπης σου καὶ διεύθυνον αὐτὴν ὅπου θελεις· παραιτησον το καΐκιον εἰς τὸ ρεῦμα τῶν ὑδατων, ἀπόσυρον μᾶλλον τὰς κωπας καὶ ἀναπαύθητι· σταύρωσον, ἐὰν θέλῃς τοὺς βραχιονας σου καὶ ψάλλε...»

Καὶ μετὰ μικρὸν δὲν κινούμεθα σχεδόν, παρασυρόμενοι μόνον ὑπό τινος ἀνεπαισθήτου κινήσεως. Ὁ κωπηλατης ἐσταύρωσε τοὺς βραχιονας αὐτοῦ καὶ ψάλλει. Ὁ καιρὸς εἶνε σπάνιος, καὶ τοσοῦτον γλυκύς, τοσοῦτον καταπληκτικῶς γλυκύς.... ἀκούω τὸ

ἆσμα του, ὅπερ εἶνε θρηνῶδες καὶ παρατηρῶ περιξ ἐμοῦ, μετὰ πλείονος ἤδη ἐνδιαφέροντος, πλειοτέρας προσοχῆς ἢ πρὸ μικροῦ. Ἀληθῶς, ἀφ' ὅτου μ'ἐγκατέλειψεν ἡ μελανειμονοῦσα ἐκείνη γραῖα, ἥτις ἵστατο ἐνώπιόν μου ὡς τύψις τις συνειδότος, αἰσθάνομαι ἐλάφρυσίν τινα, ἥτις μὲ καταπλήτσει καὶ παράσσει.... Παρατηρῶ ἐπὶ πλέον ἤδη, σχεδὸν μετὰ τῆς συνήθους παρατηρητικῆς ἀπληστίας μου..... Τὰ πάντα μετέβαλον ὄψιν μόλις ἔφθασεν ἡ νύξ· ἐπὶ τῆς ξηρᾶς φανοὶ ἀνήφθησαν, ἐπὶ τῶν πλοίων, ἐπὶ τῶν σιγηλῶν καϊκίων, ἅτινα τρέχουσι πανταχόθεν. Ἡ δὲ Κωνσταντινούπολις εἶνε σκοτεινὸν σύμπλεγμα θόλων καὶ μινικοέδων, ζωγραφούμενον ἐν τῷ διαυγεῖ ἔτι οὐρανῷ.

Ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ Χρυσοῦ-Κέρατος φερόμεθα πάντοτε ὑπὸ τοῦ ῥεύματος· συγχρόνως δὲ ἐκ τῶν δύο ἀκτῶν φθάνουσι μέχοις ἡμῶν, ὑποκώφως πως, αἱ τῆς Ἀνατολῆς κρυγαί, τὸ συγκεχυμένον σύνολον τῶν θορύβων ἐκείνων τῆς Κων)πόλεως, οὓς θὰ διέκριναν μεταξὺ ὅλων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς θορύβων. Οὐδὲ κατ'ἐλάχιστον νὰ μεταβληθῇ τι. Φαντάζομαι ὅλας ἐκείνας τὰς ἐπὶ τῶν δύο ὀχθῶν συνοικίας, χωρὶς νὰ ἐπνιδῶ αὐτάς, ὅλας ἐκείνας, ἐν αἷς περιεπλανήθην ἐπὶ νύκτας καὶ ἐπὶ νύκτας· γνωρίζω πᾶν ὅ,τι συμβαίνει, πᾶν ὅ,τι βοσσοδομεῖται, πᾶν ὅ,τι ἐγκρύπτεται, πᾶν ὅ,τι ψάλλεται! οὔτω οὐδέποτε ἐφαντάσθην πλειότερον ὅτι βυθίζομαι ἐν τῇ παρελθούσῃ ζωῇ μου καὶ μηδὲν ἀρ' ὅσα θὰ ἔλεγον ἐν ὁλοκλήροις σελίσιν, ἐν ὀγκώδει βιβλίῳ, θ' ἀπέδιδε τὴν ὑπὸ τῆς ἐντυπώσεως ταύτης προξενηθεῖσαν μοι ἀνέκφραστον μελαγχολίαν. . . .

Πρὸς ἀντίθεσιν δὲ, πόσον τὰ πράγματα διαφέρουσι δι' ἐμὲ καὶ ἐν ἐμοί, ἀπὸ τῆς τόσον τρυφερᾶς ἐκείνης ἐποχῆς. . . . Τότε ἤμην πτωχὸς καὶ λίαν ἄγνωστος· ὁ ἄτακτος καὶ ἐπικίνδυνος τουρκικός μου βίος, ἦτο καθ' ὅλον τὸ διάστημα ὑπὸ ἀπειλήν· οὐδὲν στήριγμα εἶχον· μία αἰτίασις ἐκ μέρους τῆς Πρεβεΐας, μία διαταγὴ ἀπὸ μέρους ἀνωτέρου, ἠδύναντο ἐν ἑκάστῃ στιγμῇ νὰ μὲ κατατρέψωσι. Τότε ἐστερούμην πολλάκις γροσίων τινῶν, ὁπότε ἐπρόκειτο ν' ἀγοράσω τουρκικήν τινα ἐνδυμασίαν, ὅπλον τι ἢ μόνον νὰ πέμψω τὸν Ἰουδαῖον Σολομῶντα ν' ἀγοράσῃ ἐκ τῶν γειτονικῶν μικρῶν ξενοδοχείων τὸ δεῖπνον ἡμῶν. Τότε ἤμην ὅμοιος πρὸς ἐκεῖνα τὰ πλήθη, ἅτινα ἀκούω νῦν βοῶντα ἐπὶ τῶν ἀκτῶν, πρὸς τὸν λαὸν ἐκεῖνον, ἐν ᾧ εἶχον δανειστάς, πιστωτάς, φίλους οἵτινες μοὶ ἦσαν χρήσιμοι, ἐχθροὺς ὧν αἱ συκοφαντίαι μοὶ προὐξένουν τρόμον. Σήμερον θὰ ἠδυνάμην δεκάκις νὰ ἐξαγοράσω τοὺς ἀσημάντους ἐκείνους ἐχθροὺς καὶ τὴν ἐχεμύθειαν αὐτῶν ἐπίσης, μόνον διὰ τῶν ὀλίγων ἐντὸς τῆς ζώνης μου χρυσῶν νομισμάτων. Σήμερον ὁ ὁρίζων μου ἐξετάθη ὑπερβαλλόντως καὶ εἶμαι σχεδὸν βασιλεὺς παραβαλλόμενος πρὸς τὸ ἐρημον παιδίον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀναμριβόλως ἀπέκτησα πολὺ ἀργὰ πάντα ταῦτα, ἅτινα πρὸ δεκαετίας ἠδύναντο νὰ καταστήσωσι μετ' αὐτῆς τὸν βίον γλυκύτατον, ἀρ' οὗ ἀμυδρῶς πως τὰ σκέπτομαι καὶ φθίνει τι ἐν ἐταφῃ ἐν τῷ τουρκικῷ χωματι, μετὰ τῆς Ἀζιαδέ.

Ἡ θυμασία σκιαγραφία ἐξακολουθεῖ νὰ μεταβάλληται, οἱ μυστηριώδεις θόλοι καθίστανται ἀόριστοι καὶ σχεδὸν διαφανεῖς ἐν τῷ σκότει, τὰ φῶτα εἶνε ἀναρίθμητα καὶ ἄνωθεν λάμπουσιν οἱ ἀστέρες. Ἡ ἀτμόσφαιρα ἐπὶ μᾶλλον γλυκεῖα. ἄνευ τῆς ἐλαχίστης θαλασσίου αὔρας εἶνε ὡς θὰ ἦτο ἐν θερινῇ ἑσπερᾳ. Ἀφυπνισθεὶς ἐντελῶς ἐκ τῆς νεκρωσίμου νάρκης μου παρατηρῶ, παρατηρῶ ἀπλήττως καὶ οἱ ὀφθαλμοί μου διαστέλλονται ὅπως τῶν πάντων δεσπόσωσιν. Καὶ αἰσθάνομαι ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἀπειρους ἀντιθέσεις, αἵτινες μὲ τρομάζουσιν· ὁτὲ μέν, πιστὸς καθ' ὁλοκληρίαν τῇ προσφιλεῖ μοι τρυφερᾷ ἀναμνήσει, τεθλιμμένος μέχρι τῶν μυχίων τῆς ψυχῆς μου καὶ ὡσεὶ διὰ παντὸς αἰσθανόμενος τὴν ἐντύπωσιν, (ἣν ἤδη γινώσκω πρόσκαιρον, φεῦ, διότι καὶ ἄλλοτε ἠσθάνθην τοιοῦτόν τι)—τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἀποχρωματισμοῦ καὶ τῆς ἐξαφανίσεως παντὸς ἀντικειμένου ἐπὶ τῆς γῆς· ὁτὲ δέ, ἀναθεωρῶν τὸν βίον μου αἰσθάνομαι θριαμβευτικόν τινα ἐγωϊσμὸν διότι ἐπαναβλέπω ἐμαυτὸν ζῶντα ἔτι, νέον ἔτι, διψασμένον ἔτι δι'ἔρωτα· καὶ ἀκουσίως συγκινοῦμαι ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ταύτης χώρας, ἐκ τῆς χλιαρότητος τῆς ἑσπέρας, ἐκ τῶν ἀναμνήσεων παρελθούσης μέθης, ἐξ ὅλων τῶν ἀντικειμένων, πρὸς τὰ ὁποῖα δέον νὰ κατασταθῶ διὰ παντὸς αδιάφορος.

Δέκα ἔτη διὰ τὰς ἀνθρωπίνας ψυχάς μας, ὧν ἡ ζωὴ εἶνε τοσοῦτον βραχεία, ἀληθῶς εἶναι περίοδος καθ' ὑπερβολὴν παρατεταμμένη!... Δέκα ἔτη ἀποχωρισμοῦ καὶ σιγῆς, τοῦτο οἱονεὶ σκάπτει ὀπὰς ἐν τῇ ἀναμνήσει, προξενεῖ ἀχρηστίαν τινά, παραδόξους ὥρας λήθης, σχεδὸν ἀρχὴν σκότους, ἔστω καὶ μεταξὺ ὄντων, ἅτινα ὑπεργάπησαν ἄλληλα . . . Καὶ τὸ νὰ βεβαιωθῇ τις μόνον περὶ τούτου, εἶνε πικρὰ ἀπογοήτευσις...

Ἐνῷ ἐπῆλθεν ἐντελῶς τὸ σκότος, προσεγγίζομεν εἰς τὴν μεγάλην γέφυραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπιστρέφω εἰς Πέραν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον.

Γεῦμα οἱονδήποτε, παρὰ τὴν κοινὴν τράπεζαν, ἐν συνοδείᾳ διαφόρων περιηγητῶν, οὓς ἐγνώρισα χθὲς ἐν τῷ σιδηροδρόμῳ ἐπὶ τοῦ ἀπὸ Βάρνης ἀτμοπλοίου. Καὶ ἐπὶ μικρόν γίνομαι ὅ,τι εἶνε παντες οἱ περὶ ἐμέ, συνδιαλεγόμενος, μὲ τὴν μνήμην νεναρκωμένην, ἀναμιμνησκόμενος ἀμυδρῶς, ὅτι αὔριον τὴν πρωΐαν θὰ συναντηθῶ μετὰ τῆς ἐπιφόβου Χατιτζὲς καὶ θὰ μεταβῶ εἰς τὸ μνῆμα της.

Ἀλλά, ὀλίγον μετὰ τὸ γεῦμα ζητῶ ἵππον, ὅπως μεταβῶ εἰς τὰς τουρκικὰς συνοικίας· τοῦτο θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν ξενοδοχείων, παράλογον πρᾶγμα. «Νὰ μεταβῇ τις ἐκεῖ τὴν νύκτα, καὶ μάλιστα μόνος;» Ἔγω, ὑπάγω, ἵνα ἐπανίδω, ἔστω καὶ ἐν τῷ σκότει, τὸν οἶκον τοῦ γηραιοῦ Ἀβεδδίν, τὸν οἶκον ἐκεῖνον, ἐν ᾧ βεβαίως ἀπέθανεν ἐκείνη καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἑσπέραν τινὰ σχεδὸν κρύφᾳ, ἔγεινεν ἡ ἐκφορά της.

Πρῶτον διέρχομαι ταχέως τὰς ὁδοὺς τοῦ Γαλατᾶ, τὰς πλήρεις φώτων, κραυγῶν καὶ μουσικῆς· εἶτα, κατὰ τὸ ἔθιμον, σταματῶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἑνούσης τὰς δύο πόλεις γεφύρας, ἵνα ἀνάψωσι τὸν φανὸν μὲ τὸν ὁποῖον δρομεύς τις θὰ προηγῆται ἐμοῦ κατὰ τὸν ἐπὶ τῆς ἑτέρας ἀκτῆς περίπατόν μου· μετὰ τὴν διάβασιν τῆς γεφύρας, ἰδοὺ ἐγὼ ἐν τῇ σκοτεινῇ κεκλεισμένῃ καὶ νεκρωμένη ἀπεράντῳ Πόλει. Ἐντὸς τῆς ἡμέρας, προσηλωμένος ἀλλαχοῦ, ἀμυδρῶς μακρόθεν τὴν διέκρινα καὶ μετὰ τὴν δεκαετίαν ταύτην, φθάνω, ἐν πλήρει νυκτὶ πάλιν, ὅπως κατὰ τὴν ἑσπέραν, καθ' ἣν μετέβην τὸ πρῶτον, ἐν ἐποχῇ ἑορτῆς Μπαϊραμίου.

Ἡ νὺξ εἶνε σκοτεινή. οἱ ἀστέρες ἄνευ πολλῆς λάμψεως. Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐν τούτοις ἐξοικειοῦνται· κατορθῶ τέλος νὰ βλέπω καὶ ἄνευ κόπου. ὡσεὶ ἀπεμακρύνθην χθὲς μόλις τῆς χώρας ταύτης· πορεύομαι ἐν τῷ λαβυρίνθῳ ἐκείνῳ, ἀναγνωρίζων κατὰ τὴν διάβασιν τὰ πεπαλαιωμένα κιγκλιδωτὰ παλάτια, τὰ ἐπικήδεια *κιόσκια* ἔνθα λυχνίσκοι φωτίζουσι μόλις τοὺς θόλους τῶν θαμβῶν καὶ σιγηλῶν τεμενῶν. Καὶ τὸ φῶς τοῦ τρέχοντος, τοῦ χορεύοντος πρὸ ἐμοῦ φανοῦ, μοὶ δεικνύει κατὰ γῆς καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ περιπάτου μου φαιοὺς σωρούς, οἵτινες εἶνε ἀποκεκοιμημένοι κύνες.

Προχωρῶ μετὰ ταχύτητος, διότι ἡ νὺξ εἶνε βαθεῖα καὶ ὁ οἶκος τοῦ Ἀβεδδ.ν ἀπέχει πολὺ ἀκόμη.

(Ἕπεται)

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΠΙ ΟΘΩΝΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Byzantinisch—Deutsche Beziehungen zur Zeit der Ottonen von Dr. B.A. Mystakides Stuttgart 1891, S. XVIII, 99.

Τὸ βιβλίον τοῦτο συντεταγμένον κατὰ τὰς ἀκριβεστάτας ἱστορικὰς πηγάς, πρᾶγμα δυστυχῶς οὐχὶ πολὺ σύνηθες παρ' ἡμῖν, ἐπὶ τὰ ἐτοῖμα εὐχερῶς τρεπομένοις, ἐλέγχει ἄνδρα οὐ μόνον μελετηρὸν ἀλλὰ καὶ κρίσιν ὑγιᾶ καὶ διάνοιαν ὀξεῖαν κεκτημένον, καὶ διαλευκαίνει πολυκόμαντον ἀλλὰ καὶ σπουδαιοτάτην περίοδον τοῦ μεταιωνικοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου. Μετὰ σύντομον εἰσαγωγὴν περὶ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων σχέσεων τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἑλλήνων αὐτοκρατόρων πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῶν Φράγκων ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ διὰ τὰ ἰταλικὰ πράγματα καὶ διὰ τὰς τῶν Παπῶν ραδιουγίας, ἔρχεται εἰς τὸ κύριον θέμα, ἤτοι εἰς τὴν ἀνεύρεσιν καὶ ἔκθεσιν τῶν πολιτικῶν σχέσεων τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἡμετέρων πρὸς τοὺς Ὄθωνας τῆς Γερμανίας. Ἐνταῦθα ὁ ἐπιμελὴς ἐρευνητὴς διεξοδικῶς ἐκθέτει κατὰ τὰς ἀμέσους πηγὰς πόσους μακροὺς ἀγῶνας κατέβαλον οἱ Ὄθωνες, ὅπως ἀποσπάσωσιν ἀφ' ἡμῶν τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ἑλληνικὰς ἀποικίας καὶ κτήσεις καὶ μετὰ πόσης πάλιν θαυμασίας τῷ ὄντι ἐπιμονῆς οἱ ἡμέτεροι ἀντεκηρυκεύοντο καὶ ἀντηγωνίζοντο, ἵνα σώζωσιν αὐτάς Πόσον δὲ ὀρθὰς ἐξετίμων τὴν σπουδαιότητα τῶν κτήσεων ἐκείνων καὶ δὴ πόσον δικαίως ἐπάλαιον ἐν Ἰταλίᾳ ὡσεὶ ὑπὲρ αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος, ἀπόδειξις εἶναι αἱ εὐθὺς μετὰ τὴν μικρῷ βραδυτέραν δούλωσιν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλλήνων ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν ἐπιχειρηθεῖσαι πολλαὶ καὶ δειναὶ ἀπόπειραι αὐτῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁμοίως ἀναπτύσσει μετ' ἐπιμελείας ὁ κ. συγγραφεὺς τὰς πολιτικὰς καὶ λοιπὰς τῶν δύο κρατῶν

σχέσεις καὶ δεικνύει πόσον οἱ ἐν τῇ Δόσει ἐφιλοτιμοῦντο νὰ λαμβάνωσι νόμφας ἐκ Βυζαντίου (πρβλ. ὅσα περὶ τῆς Ἑλληνίδος Θεοφανοῦς τῆς ἐν Γερμανίᾳ βασιλευσάσης καὶ περὶ τῆς ἐπιδράσεως καὶ ἐνεργείας αὐτῆς ἐν Γερμανίᾳ διηγεῖται εὐχαρίστως ὁ κ. συγγραφεὺς), Καὶ πόσον καθόλου ἐζήλουν τὸν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὑπέροχον κατὰ πολλὰ πολιτισμόν Πάντα δὲ ταῦτα μετ' εὐκρινείας ἐκτεθειμένα καταδεικνύουσι τὴν ἀνωτέραν ἐν γένει τῶν ἡμετέρων θέσιν καὶ ἀποβαίνουσι διδακτικώτατα καὶ τερπνὰ διὰ τοὺς θέλοντας νὰ μελετῶσι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα καὶ νὰ ἐρευνῶσι τὰς ποικίλας αἰτίας, δι' ἃς κράτη καὶ ἔθνη ἀρχαιότατα καὶ πολιτισμὸν κατὰ πάντα ἀνώτερον ἔχοντα φθίνουσι κατὰ μικρὸν καὶ καταπίπτουσιν, ἄλλα δὲ νέα καὶ ἀκατασκεύαστα βαθμηδὸν ἡμεροῦνται καὶ ἐνισχύονται.

Εἰς τὰς καθ' ἕκαστον ἀρετὰς τῆς πολλῶν περιεκτικῆς ἐργασίας ταύτης δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσέλθῃ τις ἐν βιβλιοκρισίᾳ, ἄλλως θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ μεταφράσῃ αὐτὴν ὁλόκληρον, ἀρκούμεθα δὲ συνιστῶντες αὐτὴν εἰς τοὺς φιλιστοροῦντας τὰς τοῦ ἡμετέρου πολυπλάγκτου ἔθνους τύχας καὶ εὐχόμεθα ἀπὸ καρδίας ἵνα καὶ αὐτὸς ὁ κ. Μοστακίδης δυνηθῇ νὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι νὰ διαλευκαίνῃ οὕτω μετ' ἀγάπης καὶ ἀκριβείας τὰς διαλευκάνσεως πολλῆς δεομένας σελίδας τοῦ μακροῦ ἡμῶν παρελθόντος, καὶ ἄλλοι ἐπ' ἴσης φιλότιμοι καὶ φιλοπάτριδες Ἕλληνες ἐπιχειρήσωσιν ὡσαύτως τῷ ἐθνικῷ ἔργῳ, ἵνα μὴ μόνον ὑπ' ἀλλογενῶν καὶ ἀπὸ ἀλλογενοῦς καὶ ἀλλοθρήσκου ἀπόψεως, ὅπως ἀτυχῶς πολλάκις συμβαίνει, ἀλλὰ καὶ ὑφ' Ἑλλήνων καὶ ἀφ' Ἑλληνικῆς ἀπόψεως ἐξεταθῇ καὶ διαλάμψῃ προσηκόντως ἡ περὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἱστορικὴ ἀλήθεια.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΨΗΦΙΔΩΤΟΝ

Εὐκολώτερον νὰ εὕρῃ τις ἄνθρωπον μὴ ἔχοντα οὐδὲν ἐλάττωμα ἢ νὰ εὕρῃ τοιοῦτον ἔχοντα ἓν μόνον.

Τὰ καταστήματα τοῦ συρμοῦ εἶνε τὰ ὁπλοπωλεῖα τῶν κυριῶν.

Συγχωροῦσι τὰς ἀπιστίας ἀλλὰ δὲν λησμονοῦσιν αὐτάς. Mme de la Fayette.

Λησμονοῦσι τὰς ἀπιστίας ἀλλὰ δὲν συγχωροῦσιν αὐτάς. Mme de Sevigné.

Οὐδὲν ἀρέσκει τόσον εἰς τὰς ὡραίας, ὅσον... ὁ ἑαυτός των.

Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι παραδεχόμενοι ἐν τῷ ἔρωτι, ὅπως καὶ ἐν τῇ ἰατρικῇ, μόνον τὴν χειρουργίαν.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΕΓΧΩΡΙΑ

Ὁ Βασιλεὺς ἀνεχώρησε τὴν παρελθοῦσαν Τρίτην ἐκ Κοπενάγης καὶ ἀναμένεται εἰς Ἀθήνας. — Ἡ Βουλὴ ἤρξατο ἀπὸ τῆς παρελθούσης Δευτέρας τῶν προκαταρκτικῶν ἐλεγχείων της πρὸς ἐξέλεγξιν τῶν ἐκλογῶν, προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ ὡς πρεσβυτέρου θεωρηθέντος βουλευτοῦ Βόλου κ. Κανταρτζῆ. — Ὁ Τσάρος ἀπέναντι εἰς τὴν πριγκήπισσαν Σοφίαν τῆς Ἑλλάδος τὸν μεγαλόσταυρον τῆς Ἁγίας Ἄννης ἀδαμαντοκόλλητον

ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ

Ὁ Τσάρος ἐπεσκέφθη τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας εἰς Κιελον — Ὁ διάδοχος τοῦ Ρουμανικοῦ θρόνου Φερδινάνδος ἐμνηστεύθη τὴν πριγκήπισσαν Μαρίαν τοῦ Ἐδιμβούργου. — Ἐτηλεγραφήθη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὅτι πανώλης ἐνέσκηψεν ἐν Ἀραβίᾳ. — Ἡ ἐπὶ τῶν δημητριακῶν καρπῶν τῆς Ρωσίας ἐπιτροπή, ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς γενικῆς ἐξαγωγῆς τοῦ σίτου, τῆς κριθῆς καὶ τῆς βρώμης.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ πρόεδρος ἐξελέγη κατὰ τὰς προχθὲς γενομένας ἀρχαιρεσίας ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ν. Γ. Πολίτης. — Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία εἰς πλήρωσιν τῆς χηρευούσης ἕδρας διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ναυάρχου Ζουρνὲν Δὲ Λὸ Γκραβιὲρ ἐξελεξε τὸν ἱστορικὸν Ἐρνεστον Λαβίς. Ἀντίπαλος αὐτοῦ ἦτο ὁ μυθιστοριογράφος Ζολά, τὸ δεύτερον ἀποτυχών. — Ἐν κυλῷ κονιω ὁ κ. Δ. Α. Κορομηλᾶς ἀνέγνω νεαν ωρῳδ ἀν του: Ὁ γάμος τῆς Λουλούκας, μελλουσαν νὰ παρασταθῇ προσεχῶς ὑπὸ τοῦ θιάσου τοῦ κ. Ἰαβουλάρη.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Τὰ μουσεῖον τοῦ Ἀνδίνου ἐπλήσατο κατ' αὐτὰς πλινθίνους τινας πλακας εὑρεθείσας ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἀποτελούσας οἱονεὶ τὸ φυστικὸν ἀρχεῖον τοῦ Φαραώ, διακόσια ἔτη πρὸ τοῦ Μωϋσέως. Περιεργοτάτη εἶνε ἰδίως ἡ πλάξ, ἐφ' ἧς ἐνεγράφησαν αἱ διαπραγματεύσεις περὶ τοῦ γάμου ἑνὸς τῶν Φαραώ πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος. Ἡ ἀλληλογραφία τῶν δύο μοναρχῶν ἐπιχέει μέγα φῶς ἐπὶ τῶν αὐλικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς παναρχαίας ἐκείνης ἐποχῆς.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ—ΠΕΡΙΕΡΓΑ—ΠΟΙΚΙΛΑ

Κατὰ τὴν τελευταίαν γενικὴν συνεδρίασιν τῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας τοῦ Μονάχου, συγκροτηθεῖσαν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ πρίγκηπος Λοοδοβίκου ὁ καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου Τσίμμερερ ὡμίλησε περὶ τῶν Ἰονίων Νήσων, ἃς ἐσπούδασε δι' ἐπανειλημμένων ἐκδρομῶν. Ἐξέφρασε τὴν γνώμην ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐγνώριζεν ἐξ αὐτοψίας τὰς νήσους καθ' ἃ ἀποδεικνύει ἡ ἀκρίβεια τῶν ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ περιγραφῶν. Ἀφοῦ ἀνέπτυξε τὴν σποδαιότητα τῆς Κερκύρας ὡς σταθμοῦ ἀνὰ μέσον Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος, καὶ εἰκόνισε χαριέντως τὰ θέλγητρα τῆς φύσεως καὶ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν κατοίκων, ὁ ῥήτωρ ἔστρεψε τὸν λόγον πρὸς τὴν Λευκάδα, ἥτις τὸ ὄνομά της ὀφείλει εἰς τοὺς πρὸς τὴν δυσμικὴν παραλίαν λευκοὺς βράχους. Τῆς Κεφαλληνίας τοὺς κατοίκους ἐπῄνεσεν ὡς νοήμονας καὶ διατελοῦντας εἰς ζωηρὰν ἐπικοινωνίαν πρὸς τὸν ἔξω κόσμον. Περιγράψας τὴν Ἰθάκην ἀντεπεξῆλθε κατὰ τοῦ Χέρχερ, τοῦ καταχρίναντος τὴν ἀκρίβειαν τῆς ὁμηρικῆς περιγραφῆς. Τῆς Ζακύνθου ἐξῆρε τὴν καλλιέργειαν, μνησθεὶς καὶ τῶν πηγῶν τῆς πίσσης Τὸ τερπνὸν καὶ καλλιεπὲς αὐτοῦ ἀνάγνωσμα ἐπέρανεν ὁ Βαυαρὸς καθηγητὴς εἰκονίσας τὴν ἔκλειψιν τοῦ ἡλίου, ἧς ὑπῆρξε μάρτυς ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τὸ 1887.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Π. Ε. Ρ. Ληξούριον. Καὶ ἤδη τὸ ἀντιφάρμακον! — Ρίουτο Σόρον. Ἀναμένομεν. — Κ. Σ. Ε., Ν. Π. Ρόδον. Στ. Φωτ. Κ(πολιν. Μ. Τ. Ἄργος. Στ. Στ. Κέαν. Α Ζ. Βόλον. Ἐλήφθησαν. — Ἀρ Η. Θήραν. Ἀναμένομεν. ** Πολλαὶ ἀπαντήσεις ἀναβάλλονται διὰ τὸ προσεχές.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἐξεδόθησαν

Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος μετ' εἰκόνων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Ὄθωνος ὑπὸ Σπ. Π. Λάμπρου, τεῦχος 68 (συμπληροῦν τὸν 3ον τόμον). Ἐκδότης Κάρολος Μπέκ.

ΚΡΙΛΩΦ

ΜΥΘΟΙ

ΕΒΔΟΜΗΚΟΝΤΑ ΟΙ ΕΚΛΕΚΤΟΤΕΡΟΙ, ΚΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ ΕΜΜΕΤΡΟΝ

Π. Δ. ΑΞΙΩΤΟΥ

Ἐκδίδοντος ΑΓΑΘ. Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Τόμος κομψὸς ἐξ 8 περίπου τυπογραφικῶν φύλλων

Τιμὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα δραχ. 2. — Διὰ τὸ Ἐξωτερικὸν φράγκα 2 ½. — Διὰ τὴν Ῥωσίαν ρούβλ. 1.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται καὶ ἐν τῷ γραφείῳ τῆς "Ἑβδομάδος„ ἐπὶ τῇ προαποστολῇ τοῦ ἀντιτίμου.

Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Γ. ΣΤΑΤΡΙΑΝΟΥ